

Andragogo profesinės veiklos aprašo projektas

STUDIJA

Ugdymo plėtotės centras

Vilnius 2011

TURINYS

IVADAS	4
1. ANDRAGOGO PROFESINĖS VEIKLOS TYRIMO METODOLOGIJA	6
1.1. ANDRAGOGO PROFESINĖS VEIKLOS APRAŠO RENGIMO PROJEKTAS.....	6
1.2. ANDRAGOGO PROFESINĖS VEIKLOS ANALIZĖS TEORINIAI PRINCIPAI.....	9
1.3. ANDRAGOGO PROFESINĖS VEIKLOS APRAŠO RENGIMO KŪRIMO METODOLOGINĖS PRIELAIDOS LIETUVOS KVALIFIKACIJŲ SANDAROS KONTEKSTE	10
2. SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO POLITINIO KONTEKSTO IR PERSPEKTYVOS ANALIZĖ	15
2.1. SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO KAITOS TENDENCIJOS	16
2.2. SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO KAITOS GAIRĖS ES POLITINIUOSE DOKUMENTUOSE.....	18
2.3. LIETUVOS STRATEGINĖS GAIRĖS SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMUI.....	23
2.4. SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIME DIRBANČIO PERSONALO PROFESIONALIZACIJOS POREIKIS	24
3. ANDRAGOGO PRAKTINĖS PROFESINĖS VEIKLOS (SUBJEKTYVIOSIOS) DALIES TYRIMO REZULTATAI IR JŲ APŽVALGA	27
3.1. ANDRAGOGO PROFESINĖS VEIKLOS PRAKTINĖS (SUBJEKTYVIOSIOS) DALIES TYRIMO METODIKA	27
3.2. ANDRAGOGO PROFESINĖS VEIKLOS RAIŠKA PRAKTIKOJE	29
3.3. ANDRAGOGO FUNKCIJŲ PASISKIRSTYMAS SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO SFEROJE.....	33
4. ANDRAGOGO PROFESINĖS VEIKLOS CHARAKTERISTIKA	38
4.1. SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO SFEROS CHARAKTERISTIKA.....	38
4.2. ANDRAGOGO PROFESINIAI GEBĖJIMAI	41
4.3. ANDRAGOGO KVALIFIKACIJA LIETUVOS KVALIFIKACIJŲ SANDAROJE	45
LITERATŪROS SĄRAŠAS	50

PAVEIKSLĖLIŲ SĄRAŠAS

1 pav. Andragogo profesinės veiklos aprašo rengimo schema	8
2 pav. Suaugusiųjų švietimo sferos modelis	9
3 pav. Profesinės veiklos apibrėžimo modelis	11
4 pav. Prasminių vienetų pasiskirstymas funkcijose, realizuojamose suaugusiųjų švietimo praktikoje	30
5 pav. Realizuojamų praktikoje funkcijų raiška suaugusiųjų švietimo sistemoje (prasminių vienetų pasiskirstymas)	31
6 pav. Problemų raiška funkcijose, realizuojamose suaugusiųjų švietimo praktikoje (prasminių vienetų pasiskirstymas)	32
7 pav. Funkcijos, kurios turėtų būti realizuojamos suaugusiųjų švietimo sistemoje ateityje (prasminių vienetų pasiskirstymas)	33
8 pav. Funkcijų raiška (prasminių vienetų pasiskirstymas) suaugusiųjų švietimo sistemos lygmenyse	34
9 pav. Vadybinių funkcijų raiška suaugusiųjų švietimo sistemoje	35
10 pav. Edukacinių funkcijų raiška suaugusiųjų švietimo sistemoje	36

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė Andragogo profesinės veiklos turinio analizės eiga	7
2 lentelė. Profesinės veiklos kvalifikacinių lygmenų charakteristikos LTKS	13
3 lentelė Andragogo praktinės veiklos tyrimo instrumento struktūra	28
4 lentelė. Andragogo profesijos uždaviniai	40

Įvadas

Europos Sąjungos suaugusiųjų švietimo asociacija Europos Komisijos užsakymu atliko tyrimą, kurio rezultatai rodo suaugusiųjų švietėjo profesijos apibrėžimo sudėtingumą tiek dėl didžiulių sociokultūrinių pokyčių, tiek ir dėl didėjančios kontekstualizacijos šalyse (Suaugusiųjų švietimas Europoje: tendencijos ir problematika, 2006). 2008 m. atliktame Europos suaugusiųjų švietėjo profesijų tyrime taip pat teigiama, kad nors ir išryškėja bendros tendencijos, išlieka didžiulė suaugusiųjų švietimo sistemų įvairovė bei skirtingi požiūriai į suaugusiųjų švietėjo profesiją. Lietuvoje politinės prielaidos andragogo profesijos įteisinimui jau sukurtos: Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijoje numatyta įteisinti andragogo profesiją, parengtos teorinės bei metodologinės gairės profesijos aprašymui Lietuvos kvalifikacijų sandaroje, sukurta tyrimo metodika andragogo praktinės veiklos analizei bei atliktas jos raiškos kokybinis tyrimas, padedantis aprašyti andragogo profesiją. Šia studija siekiama apibendrinti Lietuvos patirtį suaugusiųjų švietimo srityje ir pratęsti andragogo kvalifikacijos įteisinimo darbus. Siekiama, kad studija padėtų Lietuvos andragogams tapti konkurencingais kuriant mokymosi visą gyvenimą galimybes suaugusiems.

Aprašius ir įteisinus andragogo profesiją bei rengiant aukšto lygio profesionalus, būtų ne tik sėkmingiau kuriamos Mokymosi visą gyvenimą galimybės Lietuvoje, teikiamos kokybiškesnės paslaugos suaugusiems, bet ir lengviau įsijungiama į europinius/ globalius procesus, tiek pačių andragogų bendradarbiavimo bei mobilumo aspektu, tiek ir atliepant ES siekius. Dar daugiau, įvertinus sukurtos metodologijos inovatyvumą, sistemiškumą ir pagrįstumą ateities perspektyvų bei prognozių kontekste, šioje srityje atliekamų tyrimų dėka ir patys turime galimybę prisidėti prie bendros ES erdvės kūrimo, teikdami idėjas, principus ir pristatydami tyrimų rezultatus.

Europos Tarybos ir Komisijos darbo programos „Švietimas ir mokymas 2010“ ataskaitoje akcentuojama, jog „reikia padėti suaugusiesiems įgyti darbo rinkai tinkamų įgūdžių, gerinti socialinę integraciją ir pasirengimą aktyviam senėjimui.<...> Aukštos kvalifikacijos suaugusiųjų dalyvavimas mokymuose apytikriai penkis kartus aktyvesnis nei žemos kvalifikacijos suaugusiųjų. 77 mln. (beveik 30 %) 25–64 m. amžiaus europiečių turi tik pagrindinį išsilavinimą.<...> Visos ES šalys pripažįsta mokymąsi visą gyvenimą („nuo gimimo iki mirties“) kaip vieną svarbiausių ekonomikos augimo, užimtumo ir socialinės įtraukties veiksmų“. Europos 2020 metų strategijoje siekiama, kad Europa taptų pažangia, tvaria ir turinčią integralią ekonomiką bei galinčia užtikrinti didelį užimtumą, produktyvumą bei socialinę sanglaudą. Joje pabrėžiama, kad švietimui ir

mokymui šioje ekonomikoje tenka labai svarbus vaidmuo. Švietimas tvariam vystymuisi svarbus dėl to, kad būtų sėkmingai įgyvendinta tiek ES tvaraus vystymosi strategija, tiek nauja strategija „Europa 2020“.

Suaugusiųjų mokymosi veiksmų plane (2007) numatytos konkrečios priemonės, skatinančios „remti suaugusiųjų mokymo srityje dirbančių asmenų karjeros galimybių, sąlygų ir išteklių plėtojamą siekiant didinti informuotumą apie šią profesiją ir stiprinti jos statusą.<...> Vykdyti tolesnius mokslinius tyrimus, susijusius su suaugusiųjų mokymo paslaugų teikėjų kokybės kriterijų rengimu“. Naujų įgūdžių ir darbo vietų kūrimo darbotvarkėje (2010) konstatuojama, kad „siekiant didinti našumą, konkurencingumą, ekonomikos augimą ir galiausiai užimtumą, svarbiausia – investuoti į švietimo ir mokymo sistemas, numatyti įgūdžių poreikį, derinti pasiūlą ir paklausą ir teikti profesinio orientavimo paslaugas. <...> Skatinti aktyvesnį suinteresuotųjų šalių dalyvavimą ir socialinį dialogą dėl mokymosi visą gyvenimą programos įgyvendinimo“.

Rengiant studiją apibendrinami R.M.Andriekienės, B.Anužienės (2011), M.Tereševičienės, G.Gedvilienės, V.Zuzevičiūtės (2006), M.Tereševičienės, V.Zuzevičiūtės (2008, 2009), V.Zuzevičiūtės (2006), A.M.Juozaičio (2008), G.Linkaitytės, A.Valiuškevičiūtės, L.Žilinskaitės (2005), L.Žilinskaitės (2007), G.Linkaitytės, L.Žilinskaitės (2008 a, b), R.Laužacko (2005), R.Laužacko ir kt. (2007) ir kitų edukologų mokslinių ir projektinių darbų įžvalgos bei rezultatai. Svarbiausi jų: 2006 m. ES Grundtvig programos projektas „*Suaugusiųjų švietėjo kvalifikacijos žinių visuomenėje*“ (toliau - ADU-EDU), 2008 m. BPD projektas „*Nacionalinės kvalifikacijų sistemos sukūrimas*“. Pirmajame projekte buvo sukurtas andragogo profesinės veiklos modelis, antrajame – konceptualūs profesinės veiklos tyrimo pagrindai ir nuosekliai aprašyta tokio pobūdžio metodologija. O įgyvendinant projektą „Andragogo (suaugusiųjų švietėjo), kuriančio mokymosi visą gyvenimą galimybes, profesijos įteisinimo gairės“ buvo kuriamos prielaidos dalyvavimui Lietuvos nacionalinės kvalifikacijų sistemos kūrimo.

Nuoširdžiai dėkojame kolegoms, pateikusiems vertingų įžvalgų rengiant šią studiją: Audronei Allan, Vidmantui Tūtliui, Irmai Spūdytei, Vilmai Šlentnerienei, Lijanai Navickienei, Margaritai Tereševičienei, Romai Juozaitienei, Rūtai Marijai Andriekienei, Birutei Jatkauskienei ir Klaipėdos universiteto Andragogikos katedros komandai.

1. Andragogo profesinės veiklos tyrimo metodologija

Andragogo profesinės veiklos aprašo rengimo metodologija integruoja teorines prielaidas, pateiktas G.Linkaitytės, L.Žilinskaitės (2008 a,b) moksliniuose darbuose ir VDU vykdytuose projektuose: 2006 m. ES Grundtvig programos projekte „*Suaugusiųjų švietėjo kvalifikacijos žinių visuomenėje*“ (toliau - ADU-EDU) bei 2008 m. BPD projekte „*Nacionalinės kvalifikacijų sistemos sukūrimas*“. Pirmajame projekte buvo sukurtas andragogo profesinės veiklos modelis, antrajame – konceptualūs profesinės veiklos tyrimo pagrindai ir nuosekliai aprašyta tokio pobūdžio metodologija. Įgyvendinant projektą „*Nacionalinės kvalifikacijų sistemos sukūrimas*“ buvo parengtos teorinės prielaidos Lietuvos nacionalinei kvalifikacijų sistemai sukurti. Tokia sistema gali būti realizuota tuo atveju, jei kiekvienos konkrečios profesijos kvalifikacijų sandara bus parengta remiantis ta pačia metodologija. Tai buvo viena iš svarbiausių prielaidų, paskatinsusių studijos autorės šios metodologijos pagrindu pratęsti pradėtą andragogo profesinės veiklos modeliavimo darbą taip, kad būtų galima pateikti teoriškai pagrįstas ir praktinėje andragogo veikloje patikrintas andragogo profesijos įteisinimo proceso gaires. Andragogo profesinės veiklos aprašo rengimo metodologinį pagrindą sudaro: andragogo profesinės veiklos aprašo rengimo projektas ir andragogo profesinės veiklos sferos analizės teoriniai modeliai.

1.1. Andragogo profesinės veiklos aprašo rengimo projektas

Projektuojant andragogo profesinės veiklos tyrimą Lietuvos kvalifikacijų sistemos metodologijoje (2008) numatyti profesinės veiklos analizės žingsniai yra suderinti su andragogo profesinės veiklos tyrimo etapais.

Lietuvos kvalifikacijų sistemos metodologija (2008) numato, kad konkreti profesinė veikla nuosekliai analizuojama siekiant apibūdinti sektoriaus, kuriame ši veikla vykdoma, situaciją ir ypatumus, atliekant tyrimus profesinės veiklos srityje bei dokumentų ir kitų šalių duomenų analizę, aprašant pareigybę, profesiją ir profesijos tikslą, nustatant veiklos sritis ir apibrėžiant kompetencijas, laiduojančias profesinės veiklos sėkmę. Šioje studijoje remiantis Lietuvos kvalifikacijų sistemos metodologija (2008) numatoma atlikti suaugusiųjų švietimo sritį charakterizuojančių tyrimų ir juose sukauptų duomenų analizę taip, kad andragoginę veiklą būtų galima apibūdinti pagal visus profesinei veiklai būtinus parametrus. Todėl pirmajame projektavimo

etape įvardyti uždaviniai, kuriuos būtina atlikti aprašant andragogo profesinę veiklą pagal Lietuvos kvalifikacijų sistemos metodologiją (2008) (toliau – LTKSM) reikalavimus (1 lentelė).

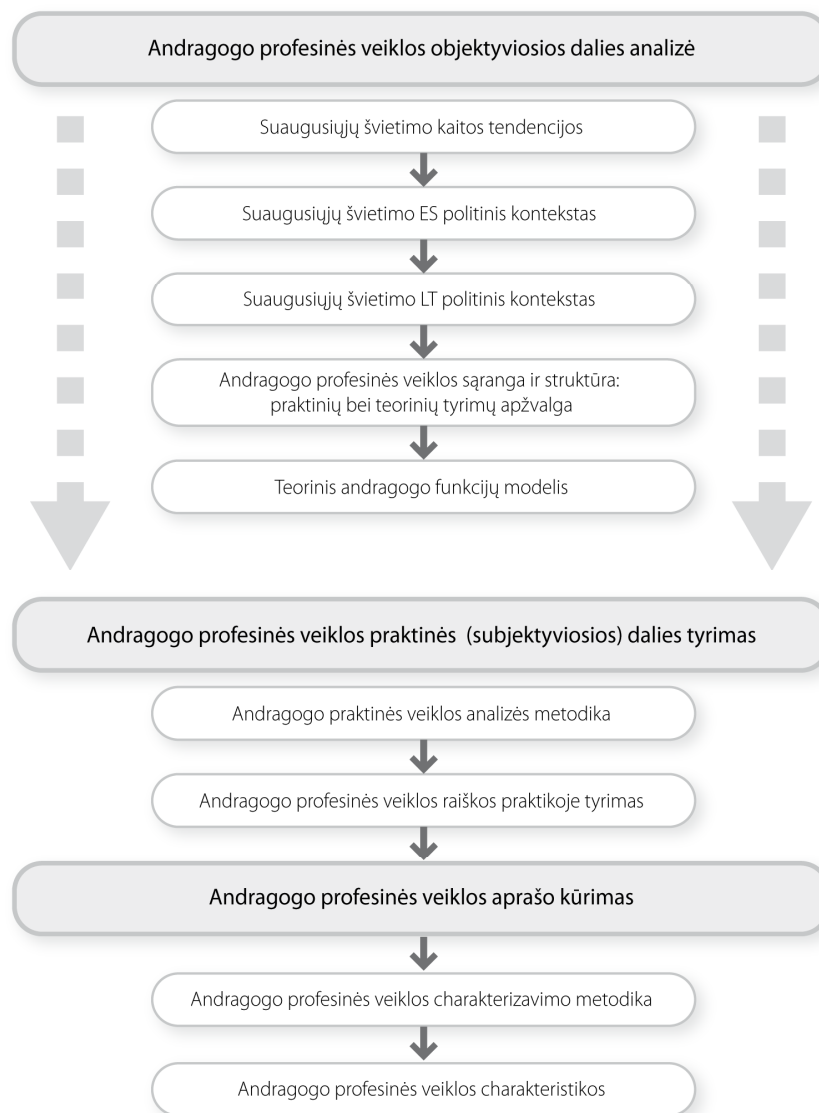
1 lentelė Andragogo profesinės veiklos turinio analizės eiga

Profesinės veiklos analizės schema (LTKSM)	Andragogo profesinės veiklos turinio analizės uždaviniai
<i>Sektoriaus, subsektoriaus situacijos ir ypatumų analizė</i>	Apibendrinti turimus duomenis pagal sektorinės analizės principus
<i>Tyrimas profesinės veiklos srityje</i>	Apibendrinti tyrimus, atliktus suaugusiųjų švietimo sferoje
<i>Dokumentų ir kitų užsienio šalių duomenų analizė</i>	Apibendrinti turimus duomenis pagal LTKSM nuorodas šiam etapui
<i>Pareigybė</i>	Ieškoti atitiktoms informacijai, kuri reikalinga šiame etape
<i>Profesija</i>	
<i>Profesijos tikslas</i>	Apibendrinti atliktų tyrimų duomenis pagal LTKSM nuorodas šiam etapui
<i>Veiklos sritys</i>	
<i>Kompetencijos</i>	Pagal LTKSM nuorodas atlikti andragoginės veiklos turinio analizę

Sugretinus Lietuvos kvalifikacijų sistemos metodologijoje (2008) numatytus profesinės veiklos analizės principus su andragogo profesinės veiklos aprašymui būtinomis charakteristikomis, sukonstruotas andragogo profesinės veiklos tyrimas, kurio rezultatai apibendrinami andragogo profesinės veiklos apraše. Tyrimo realizavimo schema (1 pav.) numato, kad andragoginės profesinės veiklos aprašas rengiamas trimis etapais:

1. Objektivosios andragogo profesinės veiklos dalies analizė. Šio etapo paskirtis - atlikti teorinį tyrimą ir sukurti andragogo veiklos modelį.
2. Praktinės (subjektyviosios) andragogo profesinės veiklos dalies tyrimas, kurio paskirtis - parengus praktinės veiklos tyrimo metodiką ir priemones, aprašyti andragoginę praktiką.
3. Andragogo profesinės veiklos aprašo kūrimas. Etapo paskirtis - sugretinus objektivosios ir subjektyviosios veiklos dalių tyrimo rezultatus, vesti viešas konsultacijas su andragogais praktikais bei ekspertais ir apibrėžti andragogo profesinės veiklos turinį.

Andragogo profesinės veiklos aprašo rengimo metu siekiama aiškiai apibrėžti andragogo profesiją, nusakant profesijos tikslą bei apibūdinant pagrindines veiklos sritis, numatant atliekamas veiklas ir funkcijas, kurios pasireiškia per demonstruojamus gebėjimus – kompetencijas.

1 pav. Andragogo profesinės veiklos aprašo rengimo schema

Kaip jau minėta, andragogo profesinės veiklos aprašo rengimo procesą (pagal 2 pav. pateiktą schemą) sudaro trys etapai. Pradžioje atliekama šiuolaikinio suaugusiųjų švietimo konteksto analizė ir apibendrinami atliktų tyrimų rezultatai. Taip atskleidžiami objektyvūs veiksniai, charakterizuojantys andragoginę veiklą mokymosi visą gyvenimą kontekste ir padedantys pagrįsti andragogo profesijos įteisinimo svarbą. Antrajame etape analizuojama Lietuvos suaugusiųjų švietimo sferos darbuotojų praktinė patirtis. Pateikiami rezultatai atskleidžia ir tuo pačiu padeda apibūdinti subjektyviąją andragogo profesinės veiklos dalį, kuri yra būdinga šiuolaikiniam Lietuvos suaugusiųjų švietimo kontekstui. Trečiajame etape objektyviosios ir subjektyviosios andragogo veiklos dalys apjungiamos: rengiama andragogo profesinės veiklos

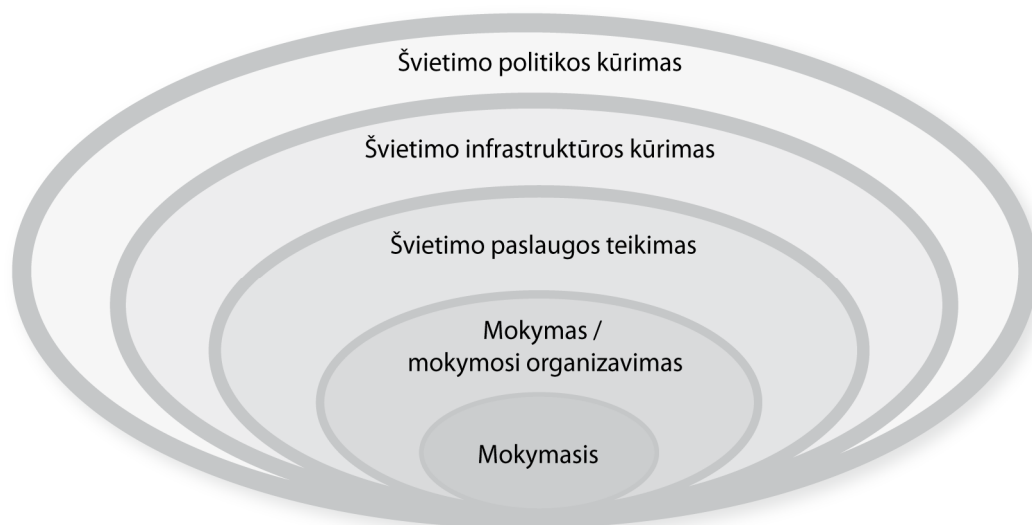
apibrėžimo metodika, išskiriamos šios veiklos charakteristikos, jos derinamos su suaugusiųjų švietimo ekspertais ir koreguojamos siekiant suderinti andragogus rengiančių institucijų ir darbdavių požiūrius ir interesus.

1.2. Andragogo profesinės veiklos analizės teoriniai principai

Andragogo profesinės veiklos analizės teorinės prielaidos nuosekliai aprašytos G.Linkaitytės, L.Žilinskaitės moksliniuose darbuose, todėl studijoje pateikiamas galutinis šios analizės rezultatas - teorinis suaugusiųjų švietimo sferos modelis, kurio metodologinis pagrindas – sisteminis požiūris į veiklą, padedantis apibrėžti andragogo profesinę veiklą per funkcinę jos struktūrą visuose šios veiklos raiškos lygmenyse.

Suaugusiųjų švietimo sferos modelis

Remiantis sisteminiu požiūriu suaugusiųjų švietimas, o tuo pačių ir andragoginės veiklos sfera apibrėžiama penkiais lygmenimis: politiniu, infrastruktūros, švietimo paslaugų, mokymo organizavimo ir mokymosi (2 pav.).

2 pav. Suaugusiųjų švietimo sferos modelis

Mokymosi lygmenyje vykdoma mokymosi veikla, nukreipta į kompetencijų įgijimą bei plėtojimą.

Mokymo/ mokymosi organizavimo lygmenyje kuriami suaugusiųjų poreikius tenkinantys mokymosi moduliai ir galimybės potencialiems besimokantiejiems.

Švietimo paslaugos teikimo lygmenyje kuriamos bei teikiamos švietimo paslaugos: kuriamos mokymo/si programos, mokymosi aplinkos ir paramos sistemos.

Švietimo infrastruktūros kūrimo lygmenyje steigiamos suaugusiųjų švietimo paslaugų teikimą aptarnaujančios įstaigos, institucijos ir rengiami švietimo specialistai

Švietimo politikos kūrimo lygmenyje, atsižvelgiant į pasaulines tendencijas, kuriamos suaugusiųjų švietimo vizijos, tikslai, rengiami strateginiai dokumentai ir vykdoma jų įgyvendinimo stebėseną.

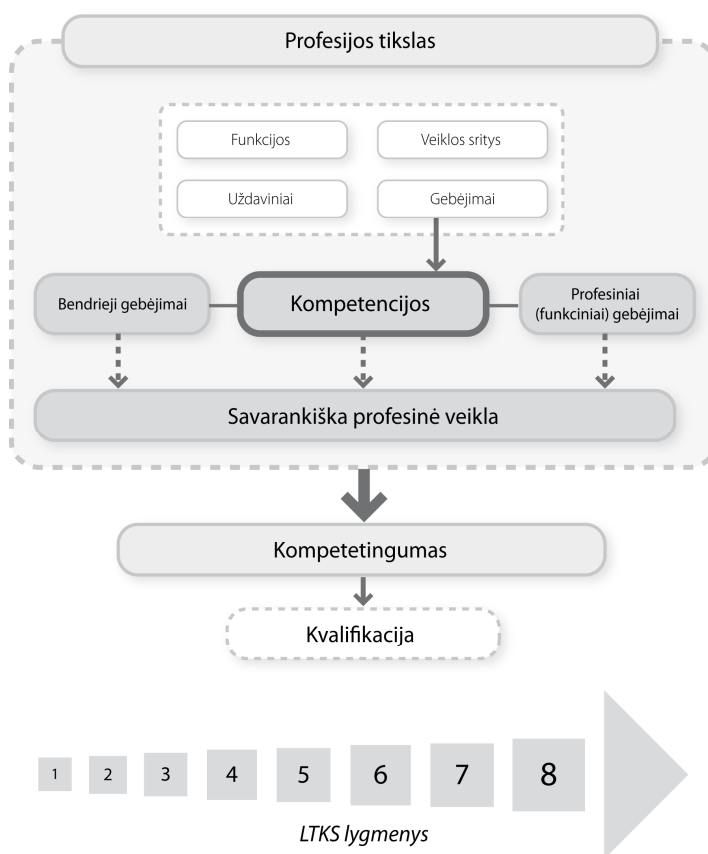
1.3. Andragogo profesinės veiklos aprašo rengimo kūrimo metodologinės prielaidos Lietuvos kvalifikacijų sandaros kontekste

Kvalifikacijų ir kompetencijų formavimas priklauso nuo nacionalinių ekonominių-kultūrinių sąlygų įtakotų švietimo ir veiklos pasaulio sistemų raidos. Lietuvos kvalifikacijų sandara (toliau - LTKS) siekiama klasifikuoti kvalifikacijas ir užtikrinti kvalifikacijų perimamumą bei žinių perkeliamumą ir užskaitymą. Lietuvos kvalifikacijų sandaroje lygmenys apima visas kvalifikacijų pakopas, pradedant pradinėmis (1-uoju lygmeniu, atitinkančiu, pavyzdžiui, mokyklos baigimo atestatus) ir baigiant aukštosiomis (8-uoju lygmeniu, apimančiu, pavyzdžiui, daktaro laipsnį). Lietuvos kvalifikacijų sandaroje kvalifikacija aprašoma remiantis profesinę veiklą charakterizuojančiais kriterijais:

1. *veiklos sudėtingumas* – kvalifikacinis kriterijus, naudojamas veiklos pobūdžiui, užduočių įvairovei ir sudėtingumui bei veiklai atlikti reikalingų žinių lygiui apibūdinti;
2. *veiklos savarankiškumas* – kvalifikacinis kriterijus, naudojamas veiklos organizavimo ir pavaldumo pobūdžio kitimui bei atsakomybės laipsniui apibūdinti;
3. *veiklos kintamumas* – kvalifikacinis kriterijus, naudojamas veiklos technologinės ir organizacinės aplinkos kitimui apibūdinti.

Profesinės veiklos apibrėžimo modelis nustato pagrindinius parametrus profesijai apibrėžti. Apibrėžiant profesiją reikia nustatyti profesijos tikslą, apibrėžti funkcijas bei joms atlikti reikalingus uždavinius, kurie pasireiškia realioje profesinėje veikloje. Nusakyti veiklos sritis bei veiklos srityse

keliamiems uždaviniams atlikti reikalingas kompetencijas, kuriems atlikti turi būti įgyti atitinkami gebėjimai, kurie išskiriami į bendruosius gebėjimus bei profesinius (funkcinius) gebėjimus. Gebėjimų visuma pasireiškia savarankiškoje profesinėje veikloje, kurioje išryškėja kompetetingumas bei pripažįstama mokymo(si) keliu įgyta kvalifikacija, kuri prilyginama LTKS lygmeniui numatant kompetencijų augimo perspektyvą. Šis modelis yra universalus, todėl tinkamas bet kuriai profesijai apibrėžti.

3 pav. Profesinės veiklos apibrėžimo modelis

Lietuvos kvalifikacijų sandaros aprašuose veikla siejama su jai atlikti reikalingomis kompetencijomis:

- veiklai reikalingos funkcinės kompetencijos, kurios apibrėžia asmens gebėjimą atlikti konkrečias profesinės veiklos užduotis, operacijas, funkcijas;
- veiklai reikalingos pažintinės kompetencijos, kurios apibrėžia gebėjimą profesinėje veikloje pritaikyti plačios paskirties bendrojo lavinimo žinias; panaudoti specialiąsias profesines žinias

apie naudojamas medžiagas, technines priemones, technologijas ir pan.; pritaikyti žinias apie veiklos procesų planavimą ir valdymą, darbų saugos bei aplinkosaugos reikalavimus ir kt.;

- veiklai reikalingos bendrosios kompetencijos. Tai plačios paskirties žmogaus gebėjimai, kurių ugdymas daugiausia paremtas asmeninėmis savybėmis. Į šią kompetencijų grupę patenka etinės ir socialinės kompetencijos, gebėjimai analitiškai mąstyti, mokytis, dirbti grupėje, būti iniciatyviam, savarankiškam ir kt.

Taip per kompetencijas, kuriomis grindžiami reikalavimai kvalifikacijoms, LTKS aprašyti kvalifikacijų lygiai susiejami su žiniomis, gebėjimais ir kompetentingumu“. (Lietuvos kvalifikacijų sandaros susiejimo su Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sandara ataskaita, 2011 p.76) Numatoma, kad andragogo profesinės veiklos apraše, suderintame su Lietuvos kvalifikacijų sandara bus apibrėžta andragogo profesinio tobulėjimo perspektyva. Andragogo veikla prasideda nuo LTKS penkto lygmens, nes jis turi gebėti veikti keliose skirtingose veiklos srityse, turėti išsamių specializuotų žinių ir gebėti spręsti situacijas kūrybiškai. LTKS šis lygis tam tikra prasme yra specifinis, nes tokios kvalifikacijos šiuo metu Lietuvoje nėra teikiamos. Pagrindine šio kvalifikacijos lygio tiksline grupe laikytini asmenys, kurie, jau turėdami profesinę kvalifikaciją bei darbo patirties, siekia įgyti naujų gebėjimų

Pagrindinės sąvokos, kurios taikomos LTKS apibūdinant profesinę kvalifikaciją:

Kompetentingumas pasireiškia per sugebėjimą atlikti savarankiškai, greitai ir kokybiškai darbinės užduotis. Kompetentingumas taip pat pasireiškia per sugebėjimą atlikti veiklos uždavinius nenuspėjamų pokyčių metu, bei sugebėjimą analizuoti ir tobulinti savo ir kitų veiklas.

Gebėjimai - mokymosi/ studijų dėka išlavintas atitinkamas gabumas, tam tikrų intelektualinio ir/ar fizinio pobūdžio veiksmų atlikimas konkrečioje veiklos srityje. (*Laužackas R., 2005, p. 13*).

Kompetencija – mokėjimas atlikti tam tikrą veiklą, remiantis įgytų žinių, įgūdžių, gebėjimų, vertybinių nuostatų visuma.

Veikla gali būti analizuojama pasitelkiant andragogo veiklos sferos lygmenis bei apibūdinama sektoriaus, organizacijos, darbo vietai reikalingų kompetencijų visuma, suskirstyta pagal veiklos sritis.

Veiklos sritis apibūdinama per savarankiškai atliekamus veiklos uždavinius bei atliekamas darbo vietoje funkcijas.

2 lentelė. Profesinės veiklos kvalifikacinių lygmenų charakteristikos LTKS

Charakteristikos Kvalifikacinis lygmuo	Veiklos apibūdinimas Lietuvos kvalifikacijų sandaroje	Gebėjimai	Kompetentingumas
VIII	Veikla, kuriai būdingas naujovių – naujų žinių, idėjų, technologijų, veiklos atlikimo būdų, metodų ir procesų – kūrimas.	Didžiausi ir labiausiai specializuoti gebėjimai ir technikos, įskaitant sintezę ir vertinimą, kurių reikia sprendžiant kritines mokslinių tyrimų ir (arba) naujovių srities problemas ir plečiant bei iš naujo apibrėžiant turimas žinias arba profesinę praktiką	Įrodyti didelį autoritetingumą, gebėjimą dirbti naujoviškai ir savarankiškai, visapusiškai mokslą ir profesijos išmanymą bei tvarų įsipareigojimą kurti naujas idėjas ar procesus darbo ar studijų aplinkos priešakyje, įskaitant mokslinius tyrimus
VII	Veikla susideda iš įvairių tarpusavyje susijusių uždavinių, kurie gali apimti kelias giminingas profesinės veiklos sritis.	specializuoti problemų sprendimo gebėjimai, reikalingi moksliniams tyrimams atlikti ir (arba) naujovėms diegti siekiant įgyti naujų žinių, sukurti naujas procedūras ir integruoti skirtingų sričių žinias	tvarkyti ir keisti darbo arba mokymosi aplinką, kuri yra sudėtinga, nenuspėjama ir reikalauja naujų strateginių metodų imtis atsakomybės už naujų profesinių žinių ir praktinės patirties kūrimą ir (arba) už strateginės grupės veiklos įvertinimą
VI	Veikla pasižymi uždavinių ir jų turinio įvairove.	puikūs gebėjimai, atskleidžiantys meistriskumą ir mokėjimą dirbti naujoviškai, reikalingi sprendžiant sudėtingas ir nenuspėjamas specializuotos profesinės veiklos arba mokymosi srities problemas	vykdyti sudėtingą techninę arba profesinę veiklą arba projektus, imantis atsakomybės už sprendimų priėmimą nenuspėjamoje darbo arba mokymosi aplinkoje imtis atsakomybės už asmenų ir grupių profesinį tobulėjimą
V	Veikla pasižymi kompleksišku veiklos uždavinių derinimu skirtingose veiklos srityse	platus pažintinių ir praktinių gebėjimų spektras, reikalingas siekiant kūrybiškai spręsti abstrakčias problemas	vadovauti kitiems ir prižiūrėti jų veiklą darbo arba mokymosi aplinkoje, kuriai būdingi nenuspėjami pokyčiai analizuoti ir tobulinti savo ir kitų veiklą

Studija rengiama vadovaujantis metodologine nuostata, numatančia andragogo veiklos sferos lygmenų dermę su Lietuvos kvalifikacijų sandaros lygmenimis, kuriuose nusakomos veiklos sritys bei apibrėžiami veiklos atlikimo kriterijai. Remiantis LTKS metodologinėmis nuostatomis andragogo profesinės veiklos struktūra apibūdinama ir analizuojama remiantis bendromis charakteristikomis: profesijos tikslu, veiklos sritimis, jose atliekamomis funkcijomis, uždaviniais,

gebėjimais ir kompetencijomis. Taigi andragogo profesinės veiklos studijos metodologinius principus galima apibūdinti šiomis nuostatomis:

- studija rengiama atliktų andragoginės veiklos mokslinių tiriamųjų darbų rezultatus apibendrinant pagal Lietuvos kvalifikacijų sistemos metodologinius principus;
- siekiant parengti andragogo profesinės veiklos aprašą, kuriame pasaulinės, ES šalyse ir Lietuvoje ryškėjančios suaugusiųjų švietimo kaitos tendencijos ir perspektyvos būtų suderintos su šiuo metu Lietuvoje vykstančių suaugusiųjų švietimo pokyčių realijomis, studijoje numatomos dvi andragogo profesinės veiklos tyrimo sritys: objektyvioji, kurioje analizuojami išorės veiksniai, ir subjektyvioji, kurioje siekiama atskleisti Lietuvos suaugusiųjų švietimo praktikos ypatumus;
- siekiant užtikrinti andragogo profesinės veiklos aprašo sistemiškumą, veiklos praktinės raiškos tyrimas atliekamas taikant suaugusiųjų švietimo sferos modelį, kurį sudaro penki lygmenys: švietimo politikos kūrimas, švietimo infrastruktūros kūrimas, švietimo paslaugos teikimas, mokymo/mokymosi organizavimas ir mokymas/is;
- remiantis Lietuvos kvalifikacijų sistemos metodologijoje (2008) pristatytomis metodologinėmis nuostatomis, andragogo profesinės veiklos struktūra analizuojama remiantis penkiomis charakteristikomis: profesijos tikslu, veiklos sritimis, jose atliekamomis veiklomis arba funkcijomis, gebėjimais ir kompetencijomis.

2. Suaugusiųjų švietimo politinio konteksto ir perspektyvos analizė

Ekonominiai, socialiniai, demografiniai, technologiniai pokyčiai skatina suaugusiuosius nuolatos mokytis. Nuolatinio suaugusiųjų mokymo(si) poreikis skatina mokymo(si) procesų organizavimo ir mokymų vedimo profesionalų, kurie gali būti vadinami suaugusiųjų švietėjais (mokytojais) arba andragogais, atsiradimą. Vienas svarbiausių andragoginės (suaugusiųjų švietėjų) veiklos tikslų – siekis padėti suaugusiesiems tapti sąmoningais ateities kūrėjais, kadangi mokymosi visą gyvenimą idėja yra reikšminga kaip sąmoningos visuomenės kūrimo perspektyva. Mokymosi sąlygos turi būtų kuriamos ne tik turintiems aukštąjį išsilavinimą, šiuolaikiškiems, aktyviems, orientuotiems į karjerą suaugusiesiems, bet ir tiems, kurie yra abejingi, pasyvūs, neturtingi, sergantys, įkalinti, atstumti dėl neįgalumo ar amžiaus.

Todėl norint parengti Europos Sąjungos kontekstą atitinkantį andragogo profesijos aprašo projektą, pirmiausia siekiama išryškinti bendras suaugusiųjų švietimo kaitos tendencijas, Europos bei Lietuvos strategines gaires bei pagrindines suaugusiųjų švietimo iniciatyvas.

Vienas svarbiausių andragoginės (suaugusiųjų švietėjų) veiklos tikslų – siekis padėti suaugusiesiems tapti sąmoningais ateities kūrėjais, kadangi mokymosi visą gyvenimą idėja yra reikšminga kaip sąmoningos visuomenės kūrimo perspektyva. Pažymėtina, kad mokymosi sąlygos turi būtų kuriamos ne tik turintiems aukštąjį išsilavinimą, šiuolaikiškiems, aktyviems, orientuotiems į karjerą suaugusiesiems, bet ir tiems, kurie yra abejingi, pasyvūs, neturtingi, sergantys, įkalinti, atstumti dėl neįgalumo ar amžiaus.

Taip suprantant mokymosi galimybių suaugusiesiems kūrimo perspektyvą išryškėja keletas andragoginės veiklos krypčių.

Vienoje iš šių krypčių numatyta kurti mokymąsi skatinančias sąlygas, o joje dirbančiųjų andragogų veikla yra skirta mokymosi paskatinimui. Šį tikslą turintys andragogai padeda besimokantiems atsiskleisti prigimtine asmens savybę – gebėjimą mokytis. Kita kryptimi dirbančių andragogų veikla yra skirta kurti suaugusiųjų tobulinimosi perspektyvoms ir mokymosi visą gyvenimą kultūros plėtotei.

Suaugusiųjų mokymosi visą gyvenimą skatinimo kryptyje šiuo metu ryškesnės švietimo institucijų iniciatyvos. Įvairiose jų programose labai daug dėmesio skiriama tam, kad besimokantieji taptų *galinčiais* sąmoningai veikti. Andragogas, siekiantis skatinti suaugusiųjų mokymąsi visą

gyvenimą, turi būti susipažinęs su valstybinėmis programomis ir suprasti platesnį socialinį kontekstą, kuris padeda arba trukdo suaugusiems pasinaudoti mokymo(si) galimybėmis.

Kadangi andragogo veiklos paskirtis bei jo veikimo laukas yra platūs, orientuoti į ateitį ir betarpiškai susiję su pasaulinėmis kaitos tendencijomis, todėl norint parengti kontekstą atitinkantį andragogo veiklos aprašo projektą, pirmiausia siekiama išryškinti bendras suaugusiųjų švietimo kaitos kryptis, Europos bei Lietuvos strategines gaires bei pagrindines suaugusiųjų švietimo iniciatyvas.

2.1. Suaugusiųjų švietimo kaitos tendencijos

Netikėtai prasidėję tokie didžiuliai nenumatyti epochiniai socialiniai pokyčiai kaip pavyzdžiui, komunizmo žlugimas, privertė susimąstyti dėl žmogaus gebėjimų numatyti ateitį. Išryškėjus konteksto svarbai sociologinėje literatūroje šiuolaikinės visuomenės apibūdinimui vis dažniau naudojami tokie žodžiai kaip „netikrumas“, „rizika“. Kalbant apie švietimo paskirtį nuolat kintančioje socialinėje aplinkoje akcentuojamas pilietinis aktyvumas, asmeninės pilnatvės visuomenėje siekis, sėkminga socialinė integracija, įsidarbinimo galimybių plėtra. Suaugusiųjų švietimo kaitos srityje dirbantys žmonės įsitraukia į ateities studijas, tyrinėdami būsimas tendencijas bei siekdami pateikti visuomenei ilgalaikę viziją, kuri tenkintų dabartinių kartų poreikius, išsaugodama galimybes būsimoms kartoms tenkinti savuosius.

Pagrindinė ateities įžvalgų kūrimo paskirtis, pagal LEONIE (2006), padėti pasirengti ateičiai, ir ne bet kokiai, o labiausiai trokštamai, todėl jas kuriantys žmonės turėtų siekti:

- suburti į vieną vietą pagrindinius kaitos agentus bei žinių šaltinius;
- sukurti strategines vizijas, nukreiptas į ilgalaikį vystymą;
- padėti politikos kūrimui bei prioritetų nustatymui, susiejant strategines vizijas su sprendimais.

Formalūs tokio įžvalgų kūrimo proceso rezultatai gali būti scenarijai, veiksmų planai, prioritetų sąrašai, netiesioginiai rezultatai (arba pasekmės) – tinklų sukūrimas tarp suinteresuotų veikėjų. Tinklai leidžia dalintis žiniomis, strategijomis, vizijomis; kurti žinių bendruomenes, kurios veikia siekdamos ilgalaikio vystymosi; tinklai gali būti kuriami siekiant vykdyti projektų rezultatų sklaidą.

Atlikta šaltinių analizė (Žilinskaitė, 2007) parodė, kad jų autoriai, vertindami švietimo ateitį, remiasi skirtingu požiūriu. Skiriasi atskaitos taškas: vieni analizuoja dabarties situaciją ir pateikia, kas jau vyksta, kiti aprašo ateities paveikslus remdamiesi dabartimi, treči formuluoja tikslus, siekdami, kad švietimas būtų kreipiamas jų įžvalgas atliepiančia linkme. Skiriasi ir laiko skalė: vieni galvoja apie 100 metų perspektyvą, kiti – 10 metų, treči tiesiog fiksuoja dabarties situaciją. Skirtumus galima įžvelgti ir lyginant pasirinktas analizės sritis, kriterijus, duomenų šaltinius, tyrimo modelius ir pan. Visi šie įvardyti skirtumai apsunkina šaltiniuose pateikiamų duomenų lyginimą bei pateikiamos informacijos interpretavimą.

Grynieji futuristai savo vizijose kalba apie besimokančią visuomenę, kurios pagrindinės charakteristikos: mokymasis ir dėmesys pačiam individui bei jo asmeniniam vystymuisi. Numatoma, kad mokymasis įgis pridėtinę vertę ir keisis jo kokybė: jis apims vis didesnę žmogaus įsitraukimą į mokymosi procesą, kurio pagrindinis požymis – susikurta prasmė. Šių autorių prognozėse išryškėja konteksto, kuris apibūdinamas jau ne per skirtingas institucijas – valstybę, rinką, visuomenę, bet per mokymąsi. Jie teigia, kad jau dabar teoretikų išryškintas ribų tarp skirtingų kontekstų nykimas dėl globalių tikslų (tokių, kaip pvz., planetos išsaugojimas) ateityje dar didės ir bus akcentuojamas kontekstas, kuriame galima mokytis ir tokiu būdu prisidėti tiek prie išorės poreikių tenkinimo, tiek ir prie individo vystymosi. Numatoma, kad tokiomis aplinkybėmis, švietimas ateityje turėtų skirti didesnę dėmesį individo asmeniniam vystymuisi mokymosi keliu ir integruoti tokias charakteristikas kaip eksperimentavimas, refleksija, informacijos skaidrumas ir prieinamumas, pasirinkimo galimybės, heterogeniškumas, autonomiškumas, nenuspėjamumas, kūrybiškumas, inicijavimo laisvė.

Apibendrinus atliktos suaugusiųjų švietimo perspektyvų analizės duomenis (Linkaitytė, Žilinskaitė, 2008), išryškėjo, kad nepaisant informacijos šaltinių įvairovės, juose atskleidžiami bendri suaugusiųjų švietimo ateities tendencijų bruožai:

- požiūris į švietimo kaitą yra traktuojamas kaip holistinis ir grindžiamas MVG idėja;
- ryškiausios tendencijos, susiję su kaitos jėgomis: globalizacija, technologizacija, personalizacija, vertybių kaita.

Vadybiniu požiūriu bendros suaugusiųjų švietimo kaitos tendencijos ryškėja dviem aspektais:

- *suaugusiųjų švietimo sistemos atžvilgiu*: decentralizacija, darnos augimas, bendradarbiavimas, integracija (sektorių, mokymosi formų), dėmesys kokybei,

tyrimams, orientacija į švietimo paslaugų teikimą, suaugusiųjų švietėjo vaidmens pripažinimas, kompetencijų teikimas, sistemos prisitaikymas prie demografinių pokyčių;

- *individo atžvilgiu*: dalyvavimo švietime galimybių plėtra besimokančiųjų įvairovės augimas; didesnis dėmesys individo poreikiams; didesnis dėmesys turintiems žemą kvalifikaciją, didesnis dėmesys migrantams ir vyresnio amžiaus žmonėms.

Politiniu požiūriu Europinės suaugusiųjų švietimo kaitos tendencijos dažniausiai pasireiškia per bendrą ES principų ir priemonių kūrimą bei nacionalinių politinių iniciatyvų, skirtų vystyti švietimą tomis pačiomis kryptimis, skatinimą. Numatoma, kad švietimas ES šalyse taps vis labiau pliuralistinis, labiau atliepiantis individualius besimokančiojo poreikius, atspindintis mokymosi ir gyvenimo įvairovę skirtingose Europos šalyse. Tendencijų kontekstualizacija laiko ir erdvės (šalis, regionas) aspektais ar net atskiro segmento (pvz., aukštojo mokslo, tęstinio mokymo) atveju vis labiau ryškės, nepaisant bendrą Europos švietimo tendencijų bei bendrą Europos Sąjungos nustatytų principų. Tendencijos šalyse vystosi skirtingu tempu, akcentuojant skirtingus aspektus, skirtinguose instituciniuose lygmenyse.

2.2. Suaugusiųjų švietimo kaitos gairės ES politiniuose dokumentuose

Vienas pirmųjų dokumentų, įteisinančių suaugusiųjų švietimo ir mokymosi svarbą, buvo 2001 m. Mokymosi visą gyvenimą memorandumas. Juo buvo pripažinta, kad galimybė dirbti ir aktyvus pilietiškumas priklauso nuo žmogaus turimų naujausių žinių ir įgūdžių, reikalingų dalyvaujant ekonominiame bei visuomeniniame gyvenime.

Suaugusiųjų švietimo misija Europos Sąjungos šalyse pirmą kartą buvo apibrėžta ES Tarybos pasitarime Lisabonoje (2000). Numatyta, kad švietimo ir mokymo sistemos turėtų tapti visą gyvenimą besitęsiančio mokymosi garantais, nes toks mokymasis turi plačią pasaulinę perspektyvą ir gali suvaidinti lemiamą vaidmenį Europos ateičiai žinių epochoje. Pagrindiniu tikslu įgyvendinant šią misiją buvo siūloma, kad visą gyvenimą besitęsiantis mokymasis būtų pasiekiamas bet kokio amžiaus Europos piliečiams. Kad tai būtų pasiekta, išskelti tokie strateginiai tikslai:

1. Gerinti ES švietimo sistemų kokybę ir efektyvumą.
2. Garantuoti galimybę visiems naudotis švietimo ir mokymo sistemomis.
3. Atverti švietimo ir mokymo sistemas platesniam pasauliui.

Kiek vėliau, 2002 m Barselonoje vykusiamame Europos Sąjungos viršūnių susitikime buvo pristatyta ataskaita, kurioje pateiktas strateginių tikslų realizavimui skirtas atviro koordinavimo

metodas, kurio paskirtis - skleisti gerąją praktiką ir užtikrinti ES tikslų įgyvendinimą. Tai priemonė bendroms politikos gairėms apibrėžti, siekiant valstybių narių išskeltų uždavinių. Taip pat šis metodas leidžia, kur įmanoma, naudoti kokybinius ir kiekybinius rodiklius, gaires bei reguliariai apžvelgti daromą pažangą stebint, vertinant ir lyginant šalis tarpusavyje. Buvo nustatyti keturi atviro koordinavimo metodo instrumentai: gairės/ standartai, rodikliai, pasikeitimas geros praktikos pavyzdžiais tarp valstybių narių, įvertinimas, ką būtų galima pritaikyti ateityje.

Siekiant, kad šalys narės ir kandidatės geriau suklestėtų, atsižvelgdamos į visų gyventojų sluoksnių poreikius ir taptų tolerantiškesnės bei demokratiškesnės, tarptautiniame lygmenyje buvo ieškoma galimybių integruoti Europos lygyje vykstančių jaunimo, užimtumo, socialinio įtraukimo bei mokslinių tyrimų procesų, strategijų ir planų elementus. Šiam tikslui įgyvendinti buvo sukurta OECD programa „Kompetencijų apibrėžimai ir atranka: teorinis ir konceptualus pagrindas“ (DeSeCo¹), kurios paskirtis - sukurti „esminių gebėjimų“ arba „pagrindinių kompetencijų“ koncepciją ir parengti „konceptualų modelį, kuris leistų apibrėžti ir atrinkti pagrindines kompetencijas, kurių reikalauja šiuolaikinė visuomenė“.

2002 m. DeSeCo apibrėžė pagrindines kompetencijas bei teoriškai ir konceptualiai jas pagrindė tam, kad būtų galima nustatyti indikatorius kompetencijų tyrimams tarptautiniu mastu. Šiuo darbu taip pat siekiama sukurti galimybę interpretuoti empirinius rezultatus, tokius kaip mokymasis, bei inicijuoti politinę diskusiją apie kompetencijų svarbą reformuojant švietimą (The OECD's Definition and Selection of Competences: Theoretical and Conceptual Foundations, 2002).

Šiame dokumente pateikiamos trys kompetencijų grupės, laiduojančios gebėjimus savarankiškai veikti nuolat kintančiame sociokultūriniame kontekste:

- interaktyvus priemonių panaudojimas,
- funkcionavimas heterogeninėse grupėse,
- savarankiškas veikimas.

Tam, kad individas galėtų sėkmingai kurti savo gyvenimą bei prisidėti prie visuomenės gerovės, būtina mobilizuoti daug kompetencijų. Todėl dokumente (The OECD's Definition and Selection of Competences: Theoretical and Conceptual Foundations, 2002) akcentuojamos ne atskiros kompetencijos, bet jų deriniai. Pačios kompetencijos tikrovėje visada pasireiškia sąsajoje su kitomis, o kompetencijų deriniai priklauso nuo tikslų, keliamų konkrečioje situacijoje (The OECD's Definition and Selection of Competences: Theoretical and Conceptual Foundations, 2002).

¹ DeSeCo – The OECD's Definition and Selection of Competences: Theoretical and Conceptual Foundations. Project and the ASEM initiative in the Lifelong learning.

2004 m. lapkričio mėnesį buvo pristatytas tyrimas „Rising to the challenge: the Lisbon strategy for growth and employment“ („Iššūkių įgyvendinimas: **Lisabonos strategija augimui ir įsidarbinimo galimybių didinimui**“), kuris atskleidė, kad rezultatai, kurių buvo siekiama Lisabonos strategijoje (2000), nuviliantys. Europos ekonomika nesivysto taip sparčiai, kaip buvo tikimasi - tiek augimo, tiek produktyvumo, tiek ir įsidarbinamumo aspektais. Kadangi tyrimai parodė, kad darbo vietų kūrimas sumažėjo ir nepakankamai lėšų skiriama tyrimams bei vystymui, Komisija nusprendė daugiau dėmesio skirti veiksams, o ne mokymosi rezultatų rodiklių nustatymui. Įvertinus Lisabonos strategijos įgyvendinimo procesą, buvo numatytos trys svarbiausios švietimo veiklos kryptys:

- mobilizuoti investicijas ir didinant išteklių panaudojimo efektyvumą;
- mokymąsi visą gyvenimą paversti konkrečia realybe;
- kurti naujas MVG strategijas, didesnę dėmesį skiriant specifinėms tikslinėms grupėms („Education & Training 2010” – The success of the Lisbon Strategy hinges on urgent reforms, 2003).

2004 m. Europos komisija išskyrė aštuonias pagrindines kompetencijas: komunikavimas gimtąja kalba, komunikavimas užsienio kalba, matematinis raštingumas ir pagrindinės gamtos mokslų ir technologijų kompetencijos, IKT gebėjimai, mokėjimas mokytis, tarpasmeniniai ir pilietiniai gebėjimai, verslumas (European Commission. Key Competences for Lifelong learning: a European reference framework, 2006).

Šiuo metu pagrindinės kompetencijos yra bendras pagrindas visoms nacionalinėms bei europinėms švietimo kaitos iniciatyvoms ir skirtos visiems, prisidedantiems prie švietimo kūrimo: politikams, švietimo teikėjams ir rengėjams, darbdaviams, besimokantiejiems. Europos Sąjungos šalys turėtų atkreipti dėmesį ne tik į šių kompetencijų teikimą jauniems žmonėms, bet ir suaugusiems. Europos Parlamento bei Tarybos rekomendacijose dėl pagrindinių mokymosi visą gyvenimą kompetencijų teigiama, kad suaugusieji gali plėtoti bei atnaujinti pagrindines kompetencijas mokydami visą gyvenimą. Dokumente akcentuojamos tos suaugusiųjų grupės, kurioms reikia atnaujinti kompetencijas. Taip pat pabrėžiama, jog būtina:

- atitinkama infrastruktūra tęstiniam suaugusiųjų švietimui bei rengimui,
- imtis priemonių švietimo ir darbo rinkos prieinamumo užtikrinimui,
- parama besimokantiems pagal jų specifinius poreikius bei kompetencijas.

Dokumente akcentuojama ir suaugusiųjų švietimo bei rengimo nuoseklumo svarba, kuri turi būti užtikrinama glaudžiai bendradarbiaujant su švietimo politika. (Key competences for lifelong learning, 2006).

2006 m. rekomenduota kurti bendrą ES kvalifikacijų sąrangą (Europos bendrijų komisija, Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl Europos kvalifikacijų sąrangos mokymuisi visą gyvenimą, 2006) ir numatoma, kad Europos kvalifikacijų sąrangą (toliau tekste - EKS) galėtų būti meta-sąrangą, kuri leistų susieti kvalifikacijų sąrangas nacionaliniame ir sektoriniame lygmenyse bei padidintų skaidrumą europiniame lygmenyje. Ši sąrangą turėtų palengvinti atskirų piliečių kvalifikacijų pripažinimą skirtinguose kontekstuose. Kvalifikacijų sąrangoje išskiriami aštuoni lygmenys, pagal kuriuos aprašoma tai, ką asmuo žino, išmano ir geba daryti, neatsižvelgiant į sistemas, kuriose tam tikra kvalifikacija buvo įgyta.

Pasiūlyme nustatomas santykis tarp EKS ir nacionalinio bei sektorinio lygmens kvalifikacijų sąrangų ir sistemų. Kadangi EKS bus savanoriška ir nenumatys jokių teisinių įsipareigojimų, iniciatyvos sėkmė priklausys nuo to, kaip nuosekliai įvairios skirtinguose lygmenyse veikiančios suinteresuotos šalys remsis sąrangą.

Sukūrus EKS ir nacionalines ES šalių kvalifikacijos sistemas *neformalaus ir savaiminio mokymosi rezultatų pripažinimo sistemas* tampa būtinybe. Europos Sąjungos dokumentuose akcentuojama, kad Europai reikalingi bendri principai, nes tai padėtų skatinti šalis kurti nacionalines pripažinimo sistemas ir tokiu būdu būtų galima palyginti skirtingus požiūrius bei sistemas įvairiose šalyse, o taip pat atsirastų galimybė pripažinti ir perkelti mokymosi rezultatus ne tik iš vieno mokymosi konteksto į kitą, bet ir iš vienos šalies į kitą. Šiuo metu pateikiami tokie bendri principai: asmens teisės, socialinių dalininkų įsipareigojimas, konfidencialumas ir pasitikėjimas, patikimumas ir pagrįstumas (Validation of non-formal and informal learning, 2004). Europos suaugusiųjų švietimo asociacijos paskelbtoje studijoje teigiama, kad dėl to, jog nėra bendrai priimtą pripažinimo sampratą, pripažinimo procesas, apimantis skirtingų sričių politiką bei praktiką ir siejamas su skirtingomis socialinėmis bei institucinėmis vertybėmis, tampa esminiu iššūkiu švietimo politikai ir praktikai (Suaugusiųjų švietimas Europoje: tendencijos ir problematika, 2006). Problemos išvelgiamos įvairiose srityse, pvz.: sukurti skirtingi pripažinimo mechanizmai skirtingiems tikslams; trūksta supratimo apie šį reiškinį; nėra tinkamo orientavimo bei mokymo apie pripažinimą; šioms paslaugoms trūksta lėšų; kai kuriose šalyse iš viso nekuriamos kompetencijų pripažinimo paslaugos; kyla teisinių kliūčių.

Principinės suaugusiųjų švietimo gairės buvo pateiktos ES Komisijos komunikate „Suaugusiųjų mokymasis: mokytis niekada nevėlu“ (2006). Jos buvo rengiamos

bendradarbiaujant su Europos suaugusiųjų švietimo asociacija, todėl atsižvelgta į šios asociacijos pateiktus pasiūlymus, suformuluotus studijoje „Suaugusiųjų švietimas Europoje: tendencijos ir problematika“ (2006). Komunikate pateikiami penki pagrindiniai suaugusiųjų švietimo tikslai:

- *dalyvavimo kliūčių šalinimas*. Valdžios institucijos turėtų skirti ypatingą dėmesį žemos kvalifikacijos darbuotojams, kurdamos kokybiškas orientavimo ir informavimo sistemas, orientuotas į asmenį, skirdamos tikslingą finansinę paramą atskiriems asmenims, burdamos vietos partnerystes;
- *suaugusiųjų mokymosi kokybės užtikrinimas*. Išskiriamos penkios prioritetinės sritys, kuriose reikalinga užtikrinti kokybę: mokymo metodai, mokymo personalas, mokymosi paslaugų teikėjų veikla ir mokymas. Valstybės narės turėtų investuoti į mokymo metodų bei medžiagos tobulinimą, nustatyti pirminio ir tęstinio profesinio tobulėjimo priemones, kad suaugusiųjų mokymo srityje dirbantys asmenys galėtų kelti kvalifikaciją ir tobulinti įgūdžius. Taip pat valstybės narės turėtų parengti kokybės užtikrinimo mechanizmus ir pagerinti mokymo kokybę;
- *mokymosi rezultatų pripažinimas ir įteisinimas*. Per ateinančius penkerius metus valstybės narės turėtų įdiegti neformalaus ir savaiminio mokymosi įteisinimo ir pripažinimo sistemas, paremtas bendraisiais Europos neformalaus ir savaiminio mokymosi įteisinimo ir pripažinimo principais, visiškai atsižvelgiant į sukauptą suaugusiųjų patirtį. Mokymosi įteisinimo ir pripažinimo sistemų plėtra gali būti susieta su nacionalinių kvalifikacijų sistemų, pagrįstų bendra Europos kvalifikacijų sistema, kūrimu;
- *senstantiems gyventojams ir migrantams skirtos investicijos*. Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad būtų pakankamai investuojama į vyresnio amžiaus asmenų ir migrantų švietimą ir mokymąsi. Prioritetu siūloma pripažinti veiksmingumą organizuojant besimokančių asmenų poreikius atitinkantį švietimą ir mokymą(si). Valstybės narės taip pat turėtų didinti informuotumą apie migrantų ir vyresnio amžiaus žmonių vaidmens svarbą visuomenei ir šalių ekonomikai;
- *rodikliai ir lyginamieji standartai*. Reikėtų toliau tobulinti duomenų apie suaugusiųjų mokymą kokybę ir palyginamumą. Ypač svarbu geriau suprasti suaugusiųjų mokymosi naudą bei šiam mokymuisi trukdančias kliūtis; gauti patikimesnius duomenis apie mokymo paslaugų teikėjus ir jų teikiamas paslaugas. Greta tyrimų tobulinimo bei jų duomenų panaudojimo, akcentuojama ir sąvokų bei apibrėžčių derinimo svarba (Suaugusiųjų švietimas Europoje: tendencijos ir problematika, 2006).

Šiuo dokumentu yra pripažįstama personalo, dirbančio suaugusiųjų švietime svarba suaugusiųjų švietimo kokybei. Antrame tikslė apie suaugusiųjų mokymosi kokybės užtikrinimą, mokymo personalo kokybė išskiriama kaip viena iš kokybę užtikrinančių grandžių. Todėl siūloma daugiau dėmesio skirti suaugusiųjų mokymo personalo rengimui, rengimo turinio ir procesų nustatymui, o taip pat ir profesijos pripažinimui.

2.3. Lietuvos strateginės gairės suaugusiųjų švietimui

Lietuvoje suaugusiųjų švietimas grindžiamas mokymosi visą gyvenimą idėja jau nuo 2004 m., kai Lietuvoje buvo patvirtinta Lietuvos Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija. Šioje strategijoje buvo kalbama apie suaugusiųjų ir profesinį švietimą, bet pagrindinis dėmesys buvo skiriamas profesiniam rengimui. 2008 m., atnaujinant strategiją buvo atsižvelgiama tiek į Europos politines rekomendacijas, tiek į pokyčius, vykstančius Lietuvoje, ekspertų vertinimus, tyrimų rezultatus. Lietuvoje atliktų tyrimų rezultatai bei ekspertų vertinimai („Suaugusiųjų tęstinio mokymo galimybių plėtra mokymosi visą gyvenimą strategijos įgyvendinimo kontekste“, 2004; „Kaimuose ir miesteliuose (gyventojų skaičius iki 30.000) gyvenančių suaugusiųjų mokymosi poreikiai“, 2004; „Neformaliojo suaugusiųjų švietimo būklė ir gyventojų bei darbdavių požiūris į neformalųjį suaugusiųjų švietimą“, 2005; „Suaugusiųjų švietimas ir tęstinis mokymas“ 2005; „Suaugusiųjų švietimo organizavimo būklė savivaldybėse“, 2006; „Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra Lietuvoje: finansavimo alternatyvų analizė“, 2007) rodo, kad suaugusiųjų švietimo sistemoje susiduriama su daugybe problemų. Ir kaip viena ryškiausių problemų yra įvardinamas nepakankamas suaugusiųjų švietėjų kompetentingumas ir jų trūkumas.

Todėl 2008 m. atnaujintoje strategijoje labiau orientuojamasi į konkrečių problemų sprendimą. Jos tikslas – numatyti ir apibrėžti mokymosi visą gyvenimą plėtros kryptis ir jų įgyvendinimo priemones, akcentuojant profesinio mokymo ir suaugusiųjų tęstinio mokymo sritis.

Strategijoje formuluojami devyni tikslai, kurie aprėpia tokias sritis:

- mokymosi visą gyvenimą sistemos tobulinimą;
- mokymosi sąlygų, padedančių įgyti, tobulinti kompetencijas, reikalingas įsitvirtinti darbo rinkoje, sudarymą;
- bendros ir skaidrios kvalifikacijų sistemos kūrimą;
- asmenų gyvenimo kokybės ir integracijos į visuomenę per neformalųjį neprofesinį ir savaiminį švietimą gerinimą;

- „antrą galimybę“ įgyti išsilavinimą, plėtoti bendrąsias kompetencijas, didinti mokymo (-si) paslaugų prieinamumą;
- sąlygų tobulėti darbuotojams, dirbantiems su suaugusiais, sudarymą;
- regioninės infrastruktūros modernizavimą;
- įvairių tęstinio ir suaugusiųjų mokymo sričių finansavimo suderinimą;
- informavimo ir konsultavimo apie mokymosi visą gyvenimą galimybes gerinimą.

2008 m. Mokymosi visą gyvenimą strategijoje, lyginant ją su pirmąja, daugiau dėmesio skiriama asmeniniam individo vystymuisi ir tobulėjimui plėtojant neformalųjį neprofesinį švietimą tokiose srityse, kaip sveikata, ekologija, sportas ir pan. Svarbus žingsnis buvo žengtas ir suaugusiųjų švietėjo (andragogo) profesijos įteisinimo link: numatyta artimiausiu metu šią profesiją teisiškai reglamentuoti ir sudaryti sąlygas plėtoti andragogines kompetencijas įvairių tipų švietimo institucijose.

2.4. Suaugusiųjų švietime dirbančio personalo profesionalizacijos poreikis

Suaugusiųjų švietėjų rengimo bei kvalifikacijos tobulinimo svarba pripažįstama visoje Europoje. Tą rodo ekspertų išvados, politinės iniciatyvos ir atliekami tyrimai.

Europos Komisija akcentuoja mokymosi visą gyvenimą bei suaugusiųjų mokymosi svarbą ne tik visam Europos regionui, šalims bet ir asmeniui, jo vystymuisi bei savirealizacijai. Tačiau nors suaugusiųjų mokymosi vaidmuo Europos Sąjungos šalyse palaipsniui vis labiau pripažįstamas ir įteisinamas nacionalinėse programose, šių programų įgyvendinimas vyksta vangiai. Dauguma švietimo sistemų vis dar didžiausią dėmesį skiria jaunų žmonių švietimui, o dėmesys suaugusiųjų mokymuisi visą gyvenimą yra nepakankamas. Todėl ir pažanga šioje srityje yra nedidelė. Būtent dėl to Europos Komisijos Komunikate, skirtame suaugusiųjų švietimui, yra teigiama, jog „šalys narės nebegali daugiau sau leisti gyventi be efektyvios suaugusiųjų mokymosi sistemos, integruotos į Mokymosi visą gyvenimą strategiją“ (Suaugusiųjų mokymosi veiksmų planas mokyti niekada nevėlu, 2006, p.7).

Europos Komisijos užsakymu 2006 m. atlikto tyrimo (Suaugusiųjų švietimas Europoje: tendencijos ir problematika, 2006) išvadose fiksuojama, kad, siekiant atliepti vykstančius pokyčius, svarbiausia yra profesionalūs suaugusiųjų švietimo darbuotojai. Todėl būtinos naujos iniciatyvos,

kurios padėtų pasiekti aukštą suaugusiųjų švietimo darbuotojų profesionalumo lygį, pavyzdžiui, bendros Europos kompetencijų sąrangos sukūrimas.

Europos Komisijos užsakymu 2008 m. atliktame tyrime, kuriame dalyvavo 29 šalys, taip pat išryškinama būtinybė apibrėžti suaugusiųjų švietėjo profesiją bei ją įteisinti (ALPINE – Adult Learning Professions in Europe, 2008). Kadangi ES Komunikate „Suaugusiųjų mokymasis: mokytis niekada nevėlu“ (2006) bei Suaugusiųjų mokymosi veiksmų plane: mokytis yra niekada nevėlu, 2007) šalims narėms yra numatytas veiksmų planas, kurį reikia įgyvendinti kuriant efektyvias suaugusiųjų mokymosi sistemas, o suaugusiųjų švietime dirbantis personalas suvokiamas kaip esminis kokybės užtikrinimo garantas, tai šiuo ALPINE tyrimu ir siekiama suprasti situaciją suaugusiųjų švietėjų profesionalizacijos bei profesinio tobulėjimo srityse. Kadangi Europoje trūksta informacijos apie šią profesiją, todėl tyrime ne tik ryškunami pagrindiniai klausimai bei problemos, kurias reikia nedelsiant spręsti, bet ir siekiama suprasti pačią profesiją, surenkant informaciją apie tai, kas yra dirbantieji, kaip jie įdarbinami, kokių jiems reikia kompetencijų, kaip organizuojamas jų profesinis tobulėjimas, kaip jie vertinami, ar ši profesija yra patraukli. Tokios apimties ir tokių tikslų siekiantis tyrimas rodo, kad suaugusiųjų švietėjų reikšmė kokybiškam suaugusiųjų švietimui, o kartu ir mokymosi visą gyvenimą įgyvendinimui, Europos politikoje yra tikrai suvokta.

Plačiau su ALPINE tyrimo rezultatais, kurie yra aktualūs šios studijos tikslų realizavimui, bus supažindinama 3 skyriuje, todėl apibendrinant galima tik pasakyti, kad tyrimo išvadose rekomenduojama požiūrį į suaugusiųjų švietėjo profesiją praplėsti, o visos Europos mastu reikia imtis šių kokybės gerinimo priemonių: aprašyti profesiją, išskirti personalo kompetencijas, sukurti kvalifikacijų struktūras, sukurti profesijos tinklą bei bendras duomenų bazes.

Būtent šio tyrimo rekomendacijų pagrindu 2010 m. parengtas suaugusiųjų švietėjo kompetencijų sąrašas, į kurį siūloma atsižvelgti visų ES šalių suaugusiųjų švietimo profesionalų rengėjams.

2009 m. UNESCO ataskaitoje apie situaciją bei tendencijas suaugusiųjų švietimo srityje teigiama, kad suaugusiųjų švietimo personalas yra kokybės užtikrinimo raktas. Tačiau labai dažnai suaugusiųjų švietėjams trūksta tinkamo pasirengimo šiam darbui, jų kvalifikacija minimali ir jiems per mažai mokama. 50 šalių ataskaitose (iš 154) teigiama, kad suaugusiųjų švietėjų veiklos kokybė yra pats pagrindinis iššūkis, o *investicijos į žmogiškuosius išteklius, t.y. adekvačios darbo sutartys, tinkamos darbo bei profesinio tobulėjimo sąlygos, laikomos svarbiausiu suaugusiųjų švietimo kokybės rodikliu*. Švietimo kokybės politikoje būtent investicijos į žmogiškuosius išteklius turėtų būti pagrindinis klausimas.

Taigi, per kelerius pastaruosius metus atlikti trys didžiuliai Europos Sąjungos šalių tyrimai (Suaugusiųjų švietimas Europoje: tendencijos ir problematika, 2006; ALPINE – Adult Learning Professions in Europe, 2008); Key competences for adult learning professionals, 2010), UNESCO ataskaita (Global report on adult learning and education, 2009), du suaugusiųjų švietimą reglamentuojantys dokumentai (ES Komisijos komunikatas „Suaugusiųjų mokymasis: mokytis niekada nevėlu“, 2006; Suaugusiųjų mokymosi veiksmų planas: mokytis niekada nevėlu, 2007), akivaizdžiai rodo augantį suaugusiųjų švietėjo profesionalizacijos poreikį.

3. Andragogo praktinės profesinės veiklos (subjektyviosios) dalies tyrimo rezultatai ir jų apžvalga

Analizuojant andragogo profesinę praktiką Lietuvoje, atliktas kokybinis tyrimas „Andragogo (suaugusiųjų švietėjo), kuriančio mokymosi visą gyvenimą galimybes, profesijos įteisinimo gairės” (2008), kurio paskirtis – įvardyti ir apibrėžti andragogo profesinės veiklos sritis bei funkcijas, pasireiškiančias Lietuvos suaugusiųjų švietimo praktikoje. Tyrimo apimtis – 23 giluminiai interviu ir jų turinio analizė. Duomenų analizei taikyta tyrimo autorių sukurta elektroninė priemonė „Andragogo profesinės veiklos tyrimo priemonė“, kuri parengta remiantis andragoginės veiklos parametrais: suaugusiųjų švietimo sistemos lygmenimis, andragogo veiklos sritimis ir veiklomis jose.

3.1. Andragogo profesinės veiklos praktinės (subjektyviosios) dalies tyrimo metodika

Andragogo praktinės veiklos analizei, vykdytai L.Žilinskaitės ir G.Linkaitytės tyrime (2008), buvo suprojektuota priemonė „Andragogo praktinės veiklos tyrimo instrumentas“. Šios priemonės paskirtis – integruoti objektyvaus andragoginės veiklos turinio ir subjektyvaus andragogo praktinės veiklos konteksto duomenis į paveikslą, kuris pateiktų informaciją apie realiam veiklos pasaulyje atliekamų andragogo funkcijų struktūrą.

Atlikus mokymosi visą gyvenimą strategijos įgyvendinimo perspektyvų analizę (Žilinskaitė, 2007), andragogo profesinės veiklos raiškai kiekviename suaugusiųjų švietimo sistemos lygmenyje numatytos dvi andragoginių funkcijų sritys – vadybinė ir edukacinė:

- **Edukacinę sritį sudaro andragogo** funkcijos, nukreiptos į suaugusiųjų švietimo galimybių kūrimą visuose suaugusiųjų švietimo sferos lygmenyse.
- **Vadybinei sričiai priskiriamos** universalios vadybinės funkcijos, pvz.: veiklų planavimas, veiklos planų įgyvendinimo organizavimas, vadovavimas, veiklos kokybės gerinimas, tyrimai ir vystymas, veiklos administravimas.

Edukacinių ir vadybinių funkcijų derinimas laiduoja efektyvią suaugusiųjų švietėjo veiklos galimybę visuose suaugusiųjų švietimo sferos lygmenyse. „Andragogo praktinės veiklos tyrimo

instrumentas“ buvo projektuojamas taip, kad leistų generuoti ir analizuoti duomenis, sukauptus apie veikėjų, atliekančių konkrečius andragogo vaidmenis, veiklą, vadybinių ir edukacinių funkcijų atlikimo kiekviename suaugusiųjų švietimo sferos lygmenyje aspektu. Todėl tyrimo priemonė informacinių technologijų pagalba suprogramuota taip, kad suvedus konkretaus andragogo vaidmens raiškos prasminius vienetus, jie sumuotųsi konkrečioje andragogo funkcijų srityje skirtinguose suaugusiųjų švietimo sferos lygmenyse (3 lentelė). Taip buvo sukurtos sąlygos grupuoti duomenis atsakymui į klausimą, kaip galima apibūdinti konkretaus andragogo veiklą per profesinės veiklos funkcijas.

3 lentelė Andragogo praktinės veiklos tyrimo instrumento struktūra

Edukacinių funkcijų raiška (prasminiais vienetais)	Suaugusiųjų švietimo sferos lygmuo	Vadybinių funkcijų raiška (prasminiais vienetais)
	Nacionalinės suaugusiųjų švietimo politikos kūrimas	
	Suaugusiųjų švietimo infrastruktūros kūrimas	
	Suaugusiųjų švietimo paslaugos teikimas	
	Suaugusiųjų mokymo/mokymosi organizavimas	
	Suaugusiųjų mokymasis	

Taip numatyta galimybė sumuoti visuose lygmenyse išskirtus prasminius vienetus bendrame andragoginės praktinės veiklos paveiksle. Toks duomenų apibendrinimo būdas pasirinktas siekiant rasti atsakymą į klausimą, ar andragoginės veiklos praktikoje realizuojamos abi šiai profesinei veiklai būdingos sritys (vadybinė ir edukacinė).

Andragogo veiklos turinio edukacinėje srityje analizei instrumente buvo numatytos šešios galimos funkcijos: mokymasis, mokymosi galimybių kūrimas, mokymosi aplinkų kūrimas ir teikimas, mokymosi sąlygų kūrimas, nacionalinės politikos formavimas ir tarptautinės švietimo politikos formavimas.

Andragogo veiklos turinio vadybinėje srityje analizei taip pat išskiriamos šešios galimos funkcijos: planavimas, veiklos planų įgyvendinimas, vadovavimas, veiklų kokybės gerinimas, tyrimai ir vystymas bei veiklų administravimas.

Siekiant pasirengti andragogo profesijos įteisinimui, priemonėje numatyta galimybė fiksuoti *veiklos statusą*: kurios veiklos šiuo metu andragoginėje praktikoje jau *realizuojamos*, kur kyla *problemos*, ir kur numatomos veiklos *perspektyvos*. Šis instrumentas padeda atskleisti ekspertų požiūrį į andragogo veiklą ir jos perspektyvą.

3.2. Andragogo profesinės veiklos raiška praktikoje

Analizuojant andragogo profesinę praktiką atliktas kokybinis tyrimas, kurio paskirtis – atskleisti ir apibūdinti andragogo profesinės veiklos sritis bei funkcijas, atliekamas Lietuvos suaugusiųjų švietimo praktikoje. Atlikus 23 ekspertų interviu metu gautos informacijos turinio analizę, išskirti 1965 prasminiai vienetai, rodantys kaip ekspertai supranta, įprasmina ir integruoja savo intelektinius ir emocinius potyrius bei išgyvenimus, patirtus profesinės veiklos metu. Visų andragogo funkcijų raiška „Andragogo praktinės veiklos tyrimo instrumento“ pagalba atskleista 4 paveiksle. Paveiksle pateikiami susumuoti duomenys, apibūdinantys tris praktinės veiklos aspektus – realizuojamas veiklas, kylančias problemas bei numatomas veiklos perspektyvas.

Atlikus prasminių vienetų analizę išryškėjo, kad suaugusiųjų švietimo ekspertai fiksuoja visas edukacinės ir vadybinės sričių funkcijas. Analizė taip pat parodė, kad suaugusiųjų švietimo praktikoje vadybinės bei edukacinės funkcijos yra vienodai svarbios: vadybos srityje išskirta 893 prasminiai vienetai, edukacinėje – 1090 prasminiai vienetai (4 pav.)

Vadybinių funkcijų sritis						Lygmuo	Edukacinių funkcijų sritis							
2	1	3		36	1	Tarpt.							1	10
22	2	11		59		Nacion.			1	2			91	
81	155	79	54	26	30	Infrast.			6				478	
43	70	25	30	21	17	Paslaug.		5	3			156	1	
37	26	7	7	21		Mokym.			146	101				
5	2			2		M-is	88							1
PI	Org	Vad	Kok	Tyr	Adm		M	G	A	P	S	NP	TP	

Vadybinių funkcijų kodai	
PI	- Veiklų planavimas
Org	- Veiklos planų įgyvendinimo organizavimas
Vad	- Vadovavimas
Kok	- Veiklų kokybės gerinimas
Tyr	- Tyrimai ir vystymas
Adm	- Veiklų administravimas
Edukacinių funkcijų kodai	
M	- Mokymasis
G	- Mokymosi galimybių kūrimas
A	- Mokymosi aplinkos kūrimas
P	- Mokymosi paslaugų kūrimas ir teikimas
S	- Mokymosi sąlygų kūrimas
NP	- Nacionalinės švietimo politikos formavimas
TP	- Tarptautinės švietimo politikos kūrimas

4 pav. Prasminių vienetų pasiskirstymas funkcijose, realizuojamose suaugusiųjų švietimo praktikoje

Šie rezultatai leidžia pagrįsti teiginį, kad funkcijų atlikimo požiūriu profesinė veikla yra heterogeniška, nes visuose jos lygmenyse ekspertai atskiria vadybines funkcijas nuo edukacinių. (žr. 4 pav., šiame ir kituose paveiksluose prasminių vienetų dažnį atspindi langelio spalvos intensyvumas, didžiausias dažnis pažymėtas tamsiausiai).

Detalizuojant duomenis, atskleidžiančius, kokios funkcijos, ekspertų nuomone, šiuo metu *jau realizuojamos* jų praktikoje, matome (5 pav.), kad paminėtos visos funkcijos. O jų pasiskirstymas pagal sritis yra pakankamai tolygus: vadybinė sritis charakterizuojama 580, o edukacinė – 671 prasminiais vienetais.

Vadybinių funkcijų sritis						Lygmuo	Edukacinių funkcijų sritis						
Pl	Org	Vad	Kok	Tyr	Adm		M	G	A	P	S	NP	TP
2	1			29	1	Tarpt.							5
5		1		21		Nacion.			1			40	
53	110	52	36	16	30	Infrast.			5	289			
26	53	15	22	13	17	Paslaug.	3	1	99				
25	20	6	5	14		Mokym.	104	76					
5	2					M-is	48						

5 pav. Realizuojamų praktikoje funkcijų raiška suaugusiųjų švietimo sistemoje (prasminių vienetų pasiskirstymas)

Andragogo profesinės praktikos lauko analizė atskleidė, kad dvi teorinės analizės keliu išskirtos andragoginės funkcijų sritys jau šiuo metu yra užpildomos veiklomis visuose suaugusiųjų švietimo sistemos lygmenyse. Išryškėjo, kad ypatingai daug funkcijų atliekama tyriminės veiklos srityje. Tyrimo dalyviai nurodė, kad tyrimo funkcija turi dideles perspektyvas nacionaliniame lygmenyje, tačiau būtent šiame lygmenyje ją atliekantiems tyrimo dalyviams kyla daugiausiai problemų. Remiantis šiais duomenimis galima daryti išvadą, kad kuriant andragogo profesinės veiklos paveikslą tyriminei veiklai reikėtų suteikti funkcijų srities statusą.

Analizuojant andragoginės veiklos problemas (6 pav.) išryškėjo, kad problemos edukacinėje srityje išvelgiamos dažniau (jos apibūdintos 221 prasminiu vienetu) nei vadybos srityje (145 prasminiai vienetai).

Vadybinių funkcijų sritis						Lygmuo	Edukacinių funkcijų sritis									
				1		Tarpt.										2
11	2	6		25		Nacion.					2				34	
14	23	8	13	3		Infrast.				1				99		
11	10	3	4	3		Paslaug.		1	1		25			1		
3				4		Mokym.			23	8						
				1		M-is	24									
Pl	Org	Vad	Kok	Tyr	Adm		M	G	A	P	S	NP	TP			

6 pav. Problemų raiška funkcijose, realizuojamose suaugusiųjų švietimo praktikoje (prasminių vienetų pasiskirstymas)

Problemas sukeliančios funkcijos dažniausiai įvardijamos suaugusiųjų švietimo infrastruktūros lygmenyje (edukacinių funkcijų srityje išskiriamas 61 prasminis vienetas, o vadybos srityje – 100 prasminių vienetų). Kiek mažiau problemų fiksuojama švietimo paslaugos teikimo lygmenyje, tačiau tai, kad problemos fiksuojamos visose tos srities funkcijose gali tapti svarbiu argumentu planuojant andragogų rengimą ir kvalifikacijos tobulinimą. Andragoginės veiklos sistemiškumo požiūriu reikšminga, kad visuose suaugusiųjų švietimo sferos lygmenyse fiksuojamos problemos, kurias ekspertai priskiria tyrimo funkcijai. Šis faktai patvirtina apie tyriminės veiklos svarbą andragoginėje veikloje.

Kalbėdami apie suaugusiųjų švietimo perspektyvas, tyrimo dalyviai nurodė, kad vadybos srityje jų numatoma kiek mažiau (užfiksuota 150 prasminių vienetų) negu edukacinėje (pateikti 198 prasminiai vienetai) (7 pav.).

Vadybinių funkcijų sritis						Lygmuo	Edukacinių funkcijų sritis								
		3			6	Tarpt.						1	3		
6		4			13	Nacion.						17			
14	22	19	5	7		Infrast.						90			
6	7	7	4	5		Paslaug.	1	1	32						
9	6	1	2	3		Mokym.		19	17						
					1	M-is	16								1
Pl	Org	Vad	Kok	Tyr	Adm		M	G	A	P	S	NP	TP		

7 pav. Funkcijos, kurios turėtų būti realizuojamos suaugusiųjų švietimo sistemoje ateityje (prasminių vienetų pasiskirstymas)

Tyrimo rezultatų analizė atskleidžia, kad daugiausia naujų veiklų turėtų būti inicijuojama suaugusiųjų švietimo infrastruktūros kūrimo lygmenyje. Daugiausia kaitos galimybių priskiriama edukacinės srities suaugusiųjų mokymosi galimybių kūrimo funkcijai. Ateities tendencijos vadybos srityje ryškėja visuose suaugusiųjų švietimo sferos lygmenyse numatant tyrimines funkcijas. Daug naujų vadybinės veiklos perspektyvų išvelgiama suaugusiųjų švietimo infrastruktūros kūrimo lygmenyje.

Šiame tyrime išryškėjusios perspektyvos leidžia daryti prielaidą, kad tyrimo dalyviai išvelgia suaugusiųjų švietimo kaitos poreikį visuose suaugusiųjų švietimo sferos lygmenyse.

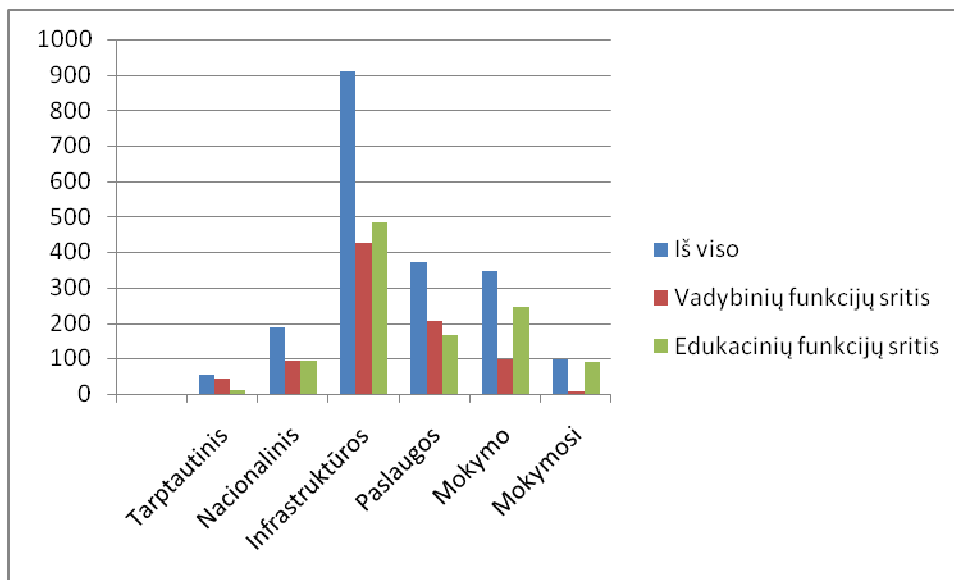
3.3. Andragogo funkcijų pasiskirstymas suaugusiųjų švietimo sferoje

Numatant įteisinti profesinę veiklą labai svarbu sukaupti duomenis apie praktinės andragogo veiklos raišką suaugusiųjų švietimo sistemos lygmenyse. Empirinių duomenų analizei pritaikius „Andragogo praktinės veiklos tyrimo instrumentą“ išryškėjo, kad juo tokia galimybė sukuriamą.

Andragogo funkcijų pasiskirstymas suaugusiųjų švietimo sferos lygmenyse

Apibendrinus sukauptus duomenis pagal bendrą veiklų raišką sistemos lygmenyse (realizuojamas veiklas, kylančias problemas bei numatomas veiklos perspektyvas) matome, kad

sistemos lygmenyse veiklos realizuojamos netolygiai (8 pav.) Beveik pusė prasminių vienetų (919) priskirta infrastruktūros lygmeniui, tris kartus mažiau jų įvardyta švietimo paslaugos (371) ir mokymo (345) lygmenyse. Mažiausiai ekspertų dėmesio teko mokymosi, nacionaliniam, tarptautinės suaugusiųjų švietimo politikos lygmenims (atitinkamai 193, 92, 82 prasminių vienetų) .

8 pav. Funkcijų raiška (prasminių vienetų pasiskirstymas) suaugusiųjų švietimo sistemos lygmenyse

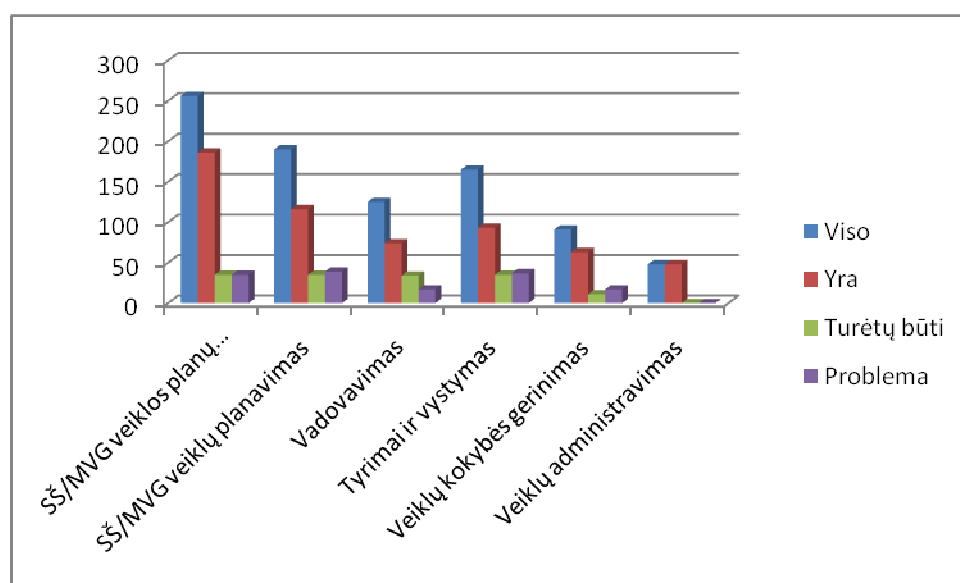
Lyginant veiklų pasiskirstymą sistemos lygmenyse pagal funkcijų sritis, matome, kad pasiskirstymas yra panašus: tiek vadybinėje, tiek ir edukacinėje srityje daugiausia veiklų fiksuojama infrastruktūros lygmenyje, o mažiausia – mokymosi lygmenyje).

Remiantis gautais duomenimis galima patvirtinti, kad daugiausia veiklų fiksuojama infrastruktūros lygmenyje. Taip pat galima teigti, kad kuriant andragogo profesinės veiklos aprašą, būtina atkreipti dėmesį į šio lygmens funkcijų svarbą visos sistemos funkcionavimui.

Tyrimo duomenys, iliustruojantys mokymosi ir mokymosi galimybių lygmenis, taip pat išryškino, kad toks lygmenų išskyrimas yra gana smulkus, ir rengiant andragoginės veiklos aprašą juos galima apjungti. Analogiškas pasiūlymas galėtų būti pateiktas ir dviejų politinio pobūdžio lygmenų atžvilgiu - nacionalinės ir tarptautinės politikos kūrimo lygmenys gali būti apjungti į vieną.

Andragogo veiklų pasiskirstymas funkcijose

„Andragogo praktinės veiklos tyrimo instrumentas“ leidžia atlikti ir andragogo praktinės veiklos analizę kiekvienoje funkcijoje. Pateikus prasminių vienetų pasiskirstymo funkcijose duomenis sukuriama prielaida analizuoti ne tik esamą situaciją, bet ir įvardyti jau šiuo metu žinomas problemas bei numatomas andragoginės veiklos perspektyvas. Pvz., šiame tyrime sukaupiti duomenys atskleidžia (9 pav.), kad vadybinėje srityje daugiausia prasminių vienetų įvardyta suaugusiųjų švietimo veiklos planų įgyvendinimo organizavimo funkcijoje, kiek mažiau - veiklų planavimo, tyrimo ir vystymo, vadovavimo, veiklų kokybės gerinimo, veiklų administravimo.

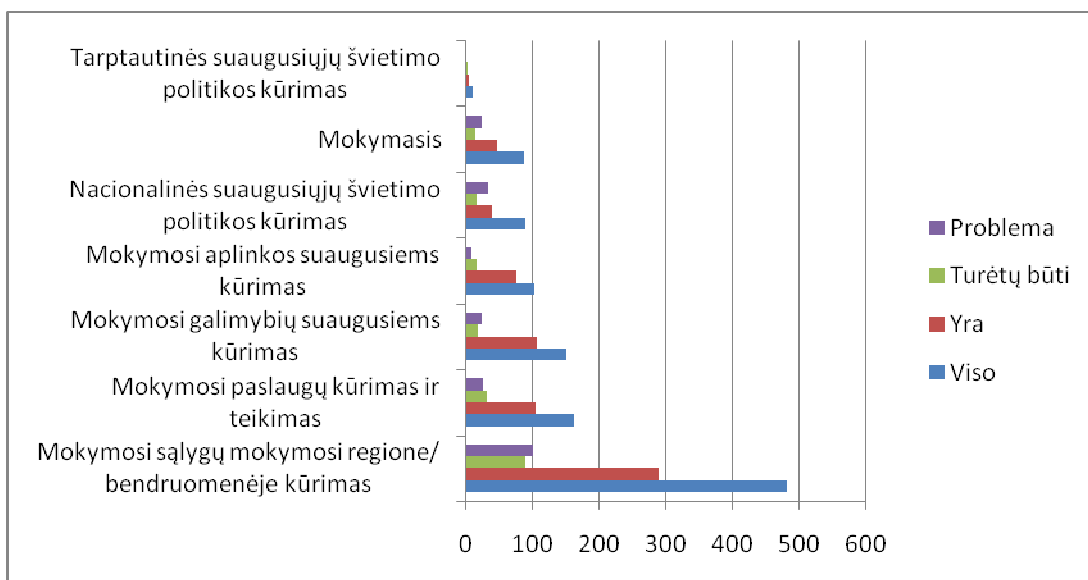

9 pav. Vadybinių funkcijų raiška suaugusiųjų švietimo sistemoje

Toks netolygus pasiskirstymas, kai veiklos planų įgyvendinimui skiriama daugiau dėmesio negu planavimui, kokybei ir tyrimams, gali būti diskusijų objektu kuriant andragogo profesinės veiklos aprašą. Reikėtų atkreipti dėmesį ir į tai, kad tyrimų funkcija pagal prasminių vienetų pasiskirstymą funkcijose, yra trečioje vietoje (po planų įgyvendinimo ir planavimo).

Analizuojant prasminių vienetų pasiskirstymą pagal požiūrį į veiklos statusą (ar veikla jau realizuojama, ar ji fiksuojama kaip problemiška, ar su ja siejamos ateities perspektyvos), galima teigti, kad prasminių vienetų pasiskirstymo tendencijos pagal veiklos statusą yra panašios: daugiausia prasminių vienetų išryškėjo planų įgyvendinime, planavime bei tyrimuose, o mažiausiai – administravime, kokybės gerinime bei vadovavime.

Edukacinės srities funkcijų analizė parodė, kad beveik pusė visų prasminių vienetų rasta mokymosi sąlygų mokymosi regione kūrimo funkcijoje – 481, mokymosi paslaugų kūrimo ir teikimo – 163, mokymosi galimybių suaugusiems kūrimo – 151, mokymosi aplinkos suaugusiems kūrimo – 104, nacionalinės suaugusiųjų švietimo politikos kūrimo – 91, mokymosi – 88 (10 pav.)

10 pav. Edukacinių funkcijų raiška suaugusiųjų švietimo sistemoje

Analizuojant prasminių vienetų pasiskirstymą pagal požiūrį į veiklos statusą (ar veikla jau realizuojama, ar ji fiksuojama kaip problemiška, ar su ja siejamos ateities perspektyvos), galima teigti, kad prasminių vienetų pasiskirstymo tendencijos, kaip ir vadybinėje srityje, pagal veiklos statusą yra panašios: daugiausia prasminių vienetų išryškėjo - mokymosi sąlygų mokymosi regione/ bendruomenėje kūrimo funkcijoje, mažiausia – tarptautinės politikos kūrimo funkcijoje.

Prasminių vienetų pasiskirstymo edukacinės srities funkcijose analizė patvirtino, kad infrastruktūros lygmenyje esančios mokymosi sąlygų mokymosi regione/ bendruomenėje kūrimo funkcijos raiška yra ryškiausia. Kitų funkcijų raiška (išskyrus tarptautinės politikos kūrimą, kuris surinko mažiausiai prasminių vienetų), yra panaši.

Apibendrinant andragogo praktinės profesinės veiklos (subjektyviosios) dalies tyrimo rezultatus galima teigti, kad Lietuvoje dirbantys suaugusiųjų švietimo ekspertai padėjo išryškinti pagrindinius andragoginės praktinės veiklos aspektus, kurie reikalingi rengiant andragoginės veiklos aprašą:

- Andragogo praktinė veikla yra sisteminio pobūdžio ir jos funkcijos yra atliekamos visuose Lietuvos suaugusiųjų švietimo sistemos lygmenyse, tačiau netolygiai. Todėl rengiant andragogo profesinės veiklos aprašą galima apsiriboti keturiais suaugusiųjų švietimo sferos lygmenimis - mokymosi ir mokymosi galimybių kūrimo, mokymosi aplinkų ir mokymosi paslaugų kūrimo, mokymosi infrastruktūros (sąlygų) sudarymo ir suaugusiųjų švietimo politikos.
- Atlikus andragoginės veiklos analizę pagal dvi funkcijų sritis - vadybinę ir edukacinę – išryškėjo, kad tyriminei veiklai būtų tikslinga išskirti dar vieną funkcijų sritį. Todėl rengiant andragogo profesinės veiklos aprašą taip pat tikslinga išskirti tris funkcijų sritis: edukacinę, vadybinę ir tyriminę.
- Atlikus pakeitimus suaugusiųjų švietimo sferos lygmenų ir andragoginės veiklos sričių išskyrimo būtina diskutuoti su suaugusiųjų švietimo sferoje dirbančiais ekspertais ir suderinti požiūrius bei susitarti dėl andragogo profesinę veiklą apibūdinančių charakteristikų, jų terminų bei apibrėžimų.

4. Andragogo profesinės veiklos charakteristika

Šios studijos ir andragogo profesinės veiklos aprašo rengėjų pasiūlyti bei atliekant tyrimus detalizuoti andragoginės profesinės veiklos parametrai buvo aptarti viešų mokslinių diskusijų metu su šios srities ekspertais. Šiam tikslui pasiekti buvo surengti keturi susitikimai, kuriuose dalyvavo skirtingus andragogo vaidmenis atliekantys specialistai: andragogus rengiančių universitetų atstovai, švietimo politikai, Lietuvos kvalifikacijų sandaros diegimo specialistai, suaugusiųjų švietimo organizacijų vadovai, andragogai praktikai ir kt. Įvertinus gautus pasiūlymus iš skirtingas funkcijas suaugusiųjų švietimo sistemoje atliekančių andragogų, buvo apibrėžti pagrindiniai andragogo profesinės veiklos parametrai, padedantys apibūdinti reikalavimus profesinei veiklai. suaugusiųjų švietimo sfera, andragogo gebėjimai ir kvalifikacija.

4.1. Suaugusiųjų švietimo sferos charakteristika

Atsižvelgiant į LTKS reikalavimus suaugusiųjų švietimo sferą siūloma apibūdinti nurodant tris charakteristikas: andragogo profesijos funkcijas, andragoginės veiklos sritis ir uždavinius.

Andragogo profesijos funkcijos

Apibrėžiant andragogo atliekamų funkcijų grupes viešose mokslinėse diskusijose buvo taikytas suaugusiųjų švietimo sistemos modelis (3 pav.), padedantis apibūdinti jo veiklos paskirtį skirtinguose suaugusiųjų švietimo sferos lygmenyse:

- pirmuose dviejuose lygmenyse, kuriuose mokymosi ir mokymo(si) organizavimo veiklų pagrindiniu tikslu yra mokymosi procesas, jas atliekantys žmonės rūpinasi besimokančiųjų poreikių tenkinimu ir jų dėmesio centre yra suaugusiųjų mokymasis.
- dviejuose viršutiniuose lygmenyse – švietimo politikos ir infrastruktūros – kuriamos suaugusiųjų mokymo(si) perspektyvos, numatančios pagrindines suaugusiųjų švietimo gaires ir aprūpinančios jų įgyvendinimą materialiaisiais ir žmogiškaisiais ištekliais.
- trečiajame – mokymo(si) paslaugų teikimo – lygmenyje turėtų būti derinamos suaugusiųjų mokymo(si) perspektyvos ir besimokančiųjų poreikiai bei tokiu būdu kuriamos ir teikiamos

mokymo(si) paslaugos, atliepančios valstybės ir visuomenės švietimo tikslus bei suaugusiųjų mokymosi poreikius.

Apibendrinus pasiūlymus ir pastabas išryškėjo, kad suaugusiųjų mokymo ir mokymosi organizavimo lygmenyse atliekamų veiklų tikslai dažnai persipina, todėl andragogo kvalifikacijų lygmenims charakterizuoti buvo išskirtos keturios funkcijų grupės:

- ***mokymosi situacijų suaugusiesiems kūrimas***: andragogo veiksmai nukreipti į besimokančiųjų kompetencijų įgijimą bei plėtojimą konkrečioje mokymosi situacijoje;
- ***mokymosi galimybių užtikrinimas***: atliekant šią funkciją suaugusiesiems kuriamos jų poreikius tenkinančios mokymosi galimybės, projektuojamos bei teikiamos švietimo paslaugos (kuriamos mokymo(si) programos, mokymosi aplinkos ir paramos sistemos);
- ***mokymosi sąlygų suaugusiesiems sudarymas***: steigiant suaugusiųjų švietimo paslaugų teikimą aptarnaujančias įstaigas bei organizacijas, rengiami suaugusiųjų švietimo specialistai, sudaromos mokymo(si) sąlygos suaugusiesiems;
- ***mokymosi visą gyvenimą perspektyvų suaugusiesiems kūrimas***: mokymosi visą gyvenimą perspektyvos suaugusiesiems kuriamos numatant mokymosi visą gyvenimą viziją, tikslus, rengiant strateginius dokumentus ir vykdant jų įgyvendinimo stebėseną.

Andragogo profesinės veiklos sritys

Teorinių ir praktinių tyrimų metu buvo išskirtos dvi andragogo profesinės veiklos sritys - vadybinė ir edukacinė. Andragogo edukacinės veiklos sritis detalizuojama išskiriant penkias edukacinio pobūdžio veiklas, nukreiptas į suaugusiųjų švietimo sistemos kūrimą, tobulinimą bei funkcionavimo palaikymą. Andragogo vadybinės veiklos srityje išskiriamos septynios universalios vadybinės veiklos, kurių atlikimas laiduoja efektyvią suaugusiųjų švietėjo veiklos galimybę visuose suaugusiųjų švietimo sistemos lygmenyse. Po mokslinių diskusijų modelis koreguotas įvedant trečią - tiriamąją andragogo profesinės veiklos sritį. Todėl nutarta andragogo profesinę veiklą apibūdinti per tris veiklos sritis: edukacinę, vadybinę ir tyriminę.

Andragogo profesinei veiklai keliami uždaviniai. Suaugusiųjų švietimo sferos reikalavimai andragogo profesinei veiklai buvo apibrėžti nusakant uždavinius, kurie keliami andragogui, atliekančiam funkcijas konkrečiame sferos lygmenyje. Kiekviename lygmenyje uždaviniai priskiriami skirtingoms veiklos sritims.

4 lentelė. Andragogo profesijos uždaviniai

Funkcijų grupės	Uždaviniai
<i>Mokymosi situacijų suaugusiesiems kūrimas</i>	realizuoti suaugusiųjų mokymo(si) procesus
	planuoti ir organizuoti suaugusiųjų mokymo(si) procesus
	atlikti praktinės veiklos tyrimą
<i>Mokymosi galimybių užtikrinimas</i>	kurti mokymosi paslaugas suaugusiesiems
	planuoti, organizuoti ir koordinuoti mokymosi paslaugų suaugusiesiems teikimą
	tirti mokymosi paslaugų suaugusiesiems kokybę
<i>Mokymo/si sąlygų suaugusiesiems sudarymas</i>	kurti inovacijas, skatinančias suaugusiųjų mokymąsi visą gyvenimą regione, bendruomenėse ir organizacijose
	sudaryti sąlygas (fizinės, techninės, socialinės ir kt.) suaugusiesiems mokytis visą gyvenimą (kurti infrastruktūrą ir rengti specialistus)
	tirti sudarytų mokymosi visą gyvenimą sąlygų (regione, bendruomenėje, organizacijoje) kokybę ir jų gerinimo perspektyvas
<i>Mokymosi visą gyvenimą perspektyvų suaugusiesiems kūrimas</i>	numatyti mokymosi visą gyvenimą idėjos įgyvendinimo suaugusiųjų švietime gaires
	koordinuojant mokymosi visą gyvenimą iniciatyvas, rengti strateginius suaugusiųjų švietimo kaitos dokumentus
	tirti suaugusiųjų švietimo situaciją, patirtį ir perspektyvas nacionaliniame ir tarptautiniame lygmenyse

Aprašyti andragogo profesijos funkcijos ir uždaviniai numato ką andragogas turi atlikti suaugusiųjų švietimo sferoje konkrečiose veiklos srityse.

4.2. Andragogo profesiniai gebėjimai

Siekiant apibūdinti skirtinguose suaugusiųjų švietimos sistemos lygmenyse atliekamas veiklas buvo numatyta apibrėžti gebėjimus, kurie yra reikalingi siekiant išpildyti andragoginei veiklai keliamus uždavinius. Norint užtikrinti veiklos srities sistemiškumą pasirinkta universali keturių tipų gebėjimų struktūra:

1. gebėjimas numatyti perspektyvą (konceptualiai mąstyti), užtikrinantis mokymosi visą gyvenimą perspektyvų kūrimą;
2. gebėjimas komunikuoti, padedantis kurti suaugusiųjų poreikius tenkinančias mokymosi galimybes bei teikti kokybiškas mokymosi paslaugas;
3. gebėjimas atlikti konkrečius veiksmus, užtikrinantis andragoginių kompetencijų įgijimą bei plėtojimą konkrečioje mokymosi situacijoje;
4. gebėjimas reflektuoti, padedantis vertinti, tirti ir tobulinti andragoginę veiklą.

Sugretinus skirtingose andragogo profesinės veiklos srityse formuluojamus uždavinius su veiklos sistemiškumą užtikrinančiais gebėjimų tipais buvo įvardyti andragogo gebėjimai efektyviai veikti suaugusiųjų švietimo sferoje.

Andragogo gebėjimai edukacinės veiklos srityje

Edukaciniai gebėjimai, suskirstyti pagal uždavinius, keliamus šioje veiklos srityje skirtinguose suaugusiųjų švietimo sferos lygmenyse:

Andragogas, kuriantis mokymosi visą gyvenimą perspektyvas, turi gebėti:

- kurti mokymosi visą gyvenimą kultūros vystymo koncepciją;
- bendradarbiauti kuriant mokymąsi visą gyvenimą skatinančias nacionalines suaugusiųjų švietimo programas;
- taikyti priemones, didinančias suaugusiųjų mokymosi prieinamumą nacionaliniu mastu;
- vertinti mokymosi visą gyvenimą patirtį nacionaliniame ir tarptautiniame lygmenyse.

Andragogas, siekiantis sudaryti mokymosi sąlygas suaugusiems, turi gebėti:

- numatyti perspektyvias suaugusiųjų švietimo ir mokymo(si) praktikas (iniciatyvas, inovacijas) regionuose, bendruomenėse, organizacijose;
- inicijuoti ir palaikyti suaugusiųjų mokymosi (regionuose, bendruomenėse, tinkluose ir organizacijose) inovacijų įgyvendinimą;
- kurti mokymosi visą gyvenimą sąlygas regionuose, bendruomenėse, tinkluose ir organizacijose užtikrinančius projektus;
- vertinti mokymosi visą gyvenimą sąlygas mokymosi regionuose, bendruomenėse, tinkluose ir organizacijose.

Andragogas, siekiantis užtikrinti mokymosi galimybes, turi gebėti:

- vadovaudamasis mokymosi visą gyvenimą principais rengti mokymo(si) programas suaugusiesiems;
- teikti suaugusiesiems mokymosi paramą/ pagalbą (konsultavimo, informavimo ir t.t.)
- kurti fizinę, technologinę, psichologinę, socialinę mokymosi aplinką;
- vertinti mokymosi aplinkų, programų ir teikiamos paramos/ pagalbos atitikimą besimokančiųjų poreikiams.

Andragogas, kuriantis mokymosi situacijas suaugusiesiems, turi gebėti:

- tenkinti suaugusiųjų besimokančiųjų poreikius pritaikydamas parengtas mokymo(si) programas, mokymosi priemones, metodus, strategijas bei išteklius;
- motyvuoti besimokančiuosius ir skatinti besimokančiųjų poreikį mokytis visą gyvenimą;
- kokybiškai įgyvendinti mokymo(si) situacijų planus;
- vertinti suaugusiųjų mokymo(si) pasiekimus.

Andragogo gebėjimai vadybinės veiklos srityje

Vadybiniai gebėjimai yra suskirstyti pagal uždavinius, keliamus šioje veiklos srityje skirtinguose suaugusiųjų švietimo sferos lygmenyse:

Andragogas, kuriantis mokymosi visą gyvenimą perspektyvas, turi gebėti:

- kurti suaugusiųjų švietimo strategijas, numatančias mokymosi visą gyvenimą kultūros plėtrą;

- koordinuoti strateginių suaugusiųjų švietimo tikslų ir uždavinių įgyvendinimo veiklas;
- rengti strateginius suaugusiųjų švietimo kaitos dokumentus;
- įvertinti nacionalinės suaugusiųjų švietimo sistemos funkcionavimą mokymosi visą gyvenimą kultūros kontekste.

Andragogas, siekiantis sudaryti mokymo(si) sąlygas suaugusiems, turi gebėti:

- projektuoti suaugusiųjų mokymąsi visą gyvenimą aptarnaujančią infrastruktūrą (andragogų rengimo, informavimo, orientavimo, konsultavimo, kvalifikacijų vertinimo, pripažinimo, tobulinimo, akreditavimo sistemas);
- koordinuoti institucijų, kuriančių mokymąsi visą gyvenimą skatinančias sąlygas suaugusiesiems, veiklas;
- organizuoti suaugusiųjų mokymąsi visą gyvenimą aptarnaujančių sistemų veiklą;
- vertinti mokymosi visą gyvenimą sąlygų (regionuose, bendruomenėse, organizacijose) kokybę.

Andragogas, siekiantis užtikrinti mokymosi galimybes, turi gebėti:

- vadovaudamasis mokymosi visą gyvenimą principais kurti suaugusiųjų mokymosi paslaugų teikimo projektus;
- koordinuoti suaugusiųjų mokymosi paslaugų vykdytojų veiklas, derinant besimokančiųjų, klientų, užsakovų ir socialinių partnerių poreikius;
- organizuoti mokymosi visą gyvenimą paslaugų kūrimo veiklas;
- į(si)vertinti mokymosi visą gyvenimą paslaugų kokybę.

Andragogas, kuriantis mokymosi situacijas suaugusiesiems, turi gebėti:

- vadovaudamasis mokymosi visą gyvenimą principais planuoti ir valdyti suaugusiųjų mokymosi situacijas;
- kurti ir palaikyti lygiavertę sąveiką su besimokančiais;
- organizuoti suaugusiųjų mokymo(si) veiklas;
- į(si)vertinti suaugusiųjų mokymosi situacijas.

Andragogo gebėjimai tiriamosios veiklos srityje

Tiriamieji gebėjimai yra suskirstyti pagal uždavinius, keliamus šioje veiklos srityje skirtinguose suaugusiųjų švietimo sferos lygmenyse.

Andragogas, kuriantis mokymosi visą gyvenimą perspektyvas, turi gebėti:

- kurti suaugusiųjų švietimo, pagrįsto mokymosi visą gyvenimą principais, tyrimų projektus nacionaliniame ir tarptautiniame lygmenyse;
- panaudoti atliktų tyrimų rezultatus suaugusiųjų mokymosi poreikių bei mokymosi visą gyvenimą perspektyvų analizei;
- dalyvauti atliekant esamos suaugusiųjų švietimo situacijos (mokymosi poreikių) bei ateities tendencijų (mokymosi visą gyvenimą perspektyvų) tyrimus nacionaliniame ir tarptautiniame lygmenyse;
- remdamasis tyrimų rezultatais numatyti inovacijas, skatinančias mokymosi visą gyvenimą kultūros kūrimą.

Andragogas, siekiantis sudaryti mokymo(si) sąlygas suaugusiems, turi gebėti:

- projektuoti tyrimus, teikiančius informaciją apie suaugusiųjų mokymąsi visą gyvenimą aptarnaujančios infrastruktūros vystymo perspektyvas;
- naudoti atliktų tyrimų rezultatus komunikacijai tarp skirtinguose suaugusiųjų švietimo sferos lygmenyse dirbančių andragogų;
- atlikti suaugusiųjų mokymąsi visą gyvenimą aptarnaujančios infrastruktūros būklės tyrimus;
- remdamasis tyrimų rezultatais atskleisti perspektyvias, mokymosi visą gyvenimą kultūros kūrimą (regione, bendruomenėje, tinkle ir organizacijoje) skatinančias iniciatyvas.

Andragogas, siekiantis užtikrinti mokymosi galimybes, turi gebėti:

- pasirinkti suaugusiųjų mokymosi tyrimo tikslams pasiekti tinkamus tyrimo tipus ir metodus;
- sudaryti/ apibrėžti tyrimo dalyvių visumą, įtraukdamas į tyrimą visas paslaugos kokybe suinteresuotas asmenų grupes (kūrėjus, teikėjus, klientus, užsakovus ir t.t.);

- parengti/ pritaikyti tyrimo (duomenų rinkimo ir analizės) priemones;
- remdamasis tyrimų rezultatais gerinti mokymosi visą gyvenimą paslaugų kokybę.

Andragogas, kuriantis mokymosi situacijas suaugusiesiems, turi gebėti:

- parengti profesinės veiklos tyrimo projektą;
- parengti/ pritaikyti duomenų rinkimo ir analizės priemones;
- atlikti veiklos tyrimą tinkamai naudodamasis duomenų rinkimo ir analizės metodus bei priemones;
- remdamasis veiklos tyrimo rezultatais numatyti praktinės veiklos tobulinimo galimybes.

4.3. Andragogo kvalifikacija Lietuvos kvalifikacijų sandaroje

Ankstesniuose skyriuose išskirtas andragogo profesinės veiklos charakteristikas sugretinus su Lietuvos kvalifikacijų sandaroje numatytais reikalavimais kvalifikacijos lygmenims, andragogo kompetencijos atitikmenys rasti keturiuose (V,VI,VII, VIII) LTKS lygmenyse.

V lygmuo

Pagal LTKS reikalavimus asmens, atliekančio funkcijas penktame kvalifikacijos lygmenyje, veikla pasižymi kompleksišku veiklos uždavinių derinimu skirtingose veiklos srityse. Andragogas, veikiantis penktame kvalifikacijos lygmenyje, kuria mokymosi situacijas suaugusiems.

Edukacinės veiklos srityje andragogas V LTKS lygmenyje:

- tenkina suaugusiųjų besimokančiųjų poreikius, pritaikydamas parengtas mokymo(si) programas, mokymosi priemones, metodus, strategijas bei išteklius;
- motyvuoja besimokančiuosius ir skatina besimokančiųjų poreikį mokytis visą gyvenimą;
- kokybiškai įgyvendina mokymo(si) situacijų planus;
- vertina suaugusiųjų mokymo(si) pasiekimus.

Vadybinės veiklos srityje andragogas V LTKS lygmenyje:

- planuodamas ir valdydamas suaugusiųjų mokymosi situacijas, vadovaujasi mokymosi visą gyvenimą principais;
- kuria ir palaiko lygiavertę sąveiką su besimokančiais;

- organizuoja suaugusiųjų mokymo(si) veiklas;
- į(si)vertina suaugusiųjų mokymosi situacijas.

Tiriamosios veiklos srityje andragogas V LTKS lygmenyje:

- parengia profesinės veiklos tyrimo projektą;
- parengia/ pritaiko duomenų rinkimo ir analizės priemones;
- tinkamai naudodamas duomenų rinkimo ir analizės metodus bei priemones atlieka veiklos tyrimą;
- numatydamas praktinės veiklos tobulinimo galimybes remiasi veiklos tyrimo rezultatais.

VI lygmuo

Pagal LTKS reikalavimus asmens, atliekančio funkcijas šeštame lygmenyje, veikla pasižymi uždavinių ir jų turinio įvairove. Andragogas, veikiantis šeštame kvalifikacijos lygmenyje, kuria mokymosi galimybes suaugusiems.

Edukacinės veiklos srityje andragogas VI LTKS lygmenyje:

- vadovaudamasis mokymosi visą gyvenimą principais rengia mokymo(si) programas suaugusiesiems;
- teikia mokymosi paramą/ pagalbą (konsultavimo, informavimo ir t.t.) suaugusiesiems;
- kuria fizinę, technologinę, psichologinę, socialinę mokymosi aplinką;
- vertina mokymosi aplinkų, programų ir teikiamos paramos/ pagalbos atitikimą besimokančiųjų poreikiams.

Vadybinės veiklos srityje andragogas VI LTKS lygmenyje:

- vadovaudamasis mokymosi visą gyvenimą principais kuria suaugusiųjų mokymosi paslaugų teikimo projektus;
- koordinuoja suaugusiųjų mokymosi paslaugų vykdytojų veiklas, derindamas besimokančiųjų, klientų, užsakovų ir socialinių partnerių poreikius;
- organizuoja mokymosi visą gyvenimą paslaugų kūrimo veiklas;
- į(si)vertina mokymosi visą gyvenimą paslaugų kokybę.

Tiriamosios veiklos srityje andragogas VI LTKS lygmenyje:

- pasirenka suaugusiųjų mokymosi tyrimo tikslams pasiekti tinkamus tyrimo tipus ir metodus;
- sudaro/ apibrėžia tyrimo dalyvių visumą, įtraukdamas į tyrimą visas paslaugos kokybę suinteresuotas asmenų grupes (kūrėjus, teikėjus, klientus, užsakovus ir t.t.);
- atlieka tyrimus, padedančius į(si)vertinti suaugusiųjų mokymosi paslaugos kokybę;
- remdamasis tyrimų rezultatais gerina mokymosi visą gyvenimą paslaugų kokybę.

VII lygmuo

Pagal LTKS reikalavimus asmens, atliekančio funkcijas septintame lygmenyje, veikla susideda iš įvairių tarpusavyje susijusių uždavinių, kurie gali apimti kelias giminingas profesinės veiklos sritis. Andragogas, veikiantis septintame kvalifikacijos lygmenyje, sudaro mokymosi sąlygas suaugusiesiems.

Edukacinės veiklos srityje andragogas VII LTKS lygmenyje:

- numato perspektyvias suaugusiųjų švietimo ir mokymo(si) praktikas (iniciatyvas/ inovacijas) regionuose, bendruomenėse, organizacijose;
- inicijuoja ir palaiko suaugusiųjų mokymosi (regionuose, bendruomenėse, tinkluose ir organizacijose) inovacijų įgyvendinimą;
- kuria mokymosi visą gyvenimą sąlygas regionuose, bendruomenėse, tinkluose ir organizacijose užtikrinančius projektus;
- vertina mokymosi visą gyvenimą sąlygas mokymosi regionuose, bendruomenėse, tinkluose ir organizacijose.

Vadybinės veiklos srityje andragogas VII LTKS lygmenyje:

- projektuoja suaugusiųjų mokymąsi visą gyvenimą aptarnaujančią infrastruktūrą (andragogų rengimo, informavimo, orientavimo, konsultavimo, kvalifikacijų vertinimo, pripažinimo, tobulinimo, akreditavimo sistemas);
- koordinuoja institucijų, kuriančių mokymąsi visą gyvenimą skatinančias sąlygas suaugusiesiems, veiklas
- organizuoja suaugusiųjų mokymąsi visą gyvenimą aptarnaujančių sistemų veiklą;
- vertina mokymosi visą gyvenimą sąlygų (regionuose, bendruomenėse, organizacijose) kokybę.

Tiriamosios veiklos srityje andragogas VII LTKS lygmenyje:

- projektuoja tyrimus, teikiančius informaciją apie suaugusiųjų mokymąsi visą gyvenimą aptarnaujančios infrastruktūros vystymo perspektyvas;
- naudoja atliktų tyrimų rezultatus komunikacijai tarp skirtinguose suaugusiųjų švietimo sferos lygmenyse dirbančių andragogų;
- atlieka suaugusiųjų mokymąsi visą gyvenimą aptarnaujančios infrastruktūros būklės tyrimus;
- remdamasis tyrimų rezultatais atskleidžia perspektyvias, mokymosi visą gyvenimą kultūros kūrimą (regione, bendruomenėje, tinkle ir organizacijoje) skatinančias iniciatyvas.

VIII lygmuo

Pagal LTKS reikalavimus asmens veikla gali būti priskiriama VIII lygmeniui tuo atveju, jei jo veiklai būdinga naujovių – naujų žinių, idėjų, technologijų, veiklos atlikimo būdų, metodų ir procesų – kūrimas. Andragogas, veikiantis aštuntame kvalifikacijos lygmenyje, kuria mokymosi visą gyvenimą perspektyvą suaugusiems.

Edukacinės veiklos srityje andragogas VIII LTKS lygmenyje:

- kuria mokymosi visą gyvenimą kultūros vystymo koncepciją;
- bendradarbiauja kuriant mokymąsi visą gyvenimą skatinančias ilgalaikes suaugusiųjų švietimo programas;
- taiko priemones, didinančias suaugusiųjų mokymosi prieinamumą nacionaliniu mastu;
- įvertina mokymosi visą gyvenimą patirtį nacionaliniu ir tarptautiniu mastu.

Vadybinės veiklos srityje andragogas VIII LTKS lygmenyje:

- kuria suaugusiųjų švietimo strategijas, numatančias mokymosi visą gyvenimą kultūros plėtrą;
- koordinuoja strateginių suaugusiųjų švietimo tikslų ir uždavinių įgyvendinimo veiklos;
- rengia strateginius suaugusiųjų švietimo kaitos dokumentus;
- įvertina nacionalinės suaugusiųjų švietimo sistemos funkcionavimą mokymosi visą gyvenimą kultūros kontekste.

Tiriamosios veiklos srityje andragogas VIII LTKS lygmenyje:

- kuria suaugusiųjų švietimo, pagrįsto mokymosi visą gyvenimą principais, tyrimų projektus nacionaliniame ir tarptautiniame lygmenyse;
- naudoja atliktų tyrimų rezultatus suaugusiųjų mokymosi poreikių bei mokymosi visą gyvenimą perspektyvų analizei;
- dalyvauja atliekant esamos suaugusiųjų švietimo situacijos (mokymosi poreikių) bei ateities tendencijų (mokymosi visą gyvenimą perspektyvų) tyrimus nacionaliniame ir tarptautiniame lygmenyse;
- remiasi tyrimų rezultatais numatydamas inovacijas, skatinančias mokymosi visą gyvenimą kultūros vystymą.

Literatūros sąrašas

1. Action Plan on Adult learning: It is always a good time to learn (2007). Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Brussels. http://ec.europa.eu/education/policies/adult/com558_en.pdf
2. ALPINE – Adult Learning Professions in Europe: A Study of the Current Situation, Trends and Issues. Final Report (2008). Research voor Beleid ir Leiden University. Prieiga internetu: http://ec.europa.eu/education/more-information/doc/adultprofreport_en.pdf
3. Andragogas praktikas. Savarankiško mokymosi gidas (2003). (sud. A.Juozaitis, R.Juozaitienė), Vilnius: Inter Se.
4. Andriekienė R. M., Anužienė B., Jatkauskas E., Zubrickienė I. (2008). Andragogikos technologijos: nuo koncepcijos kūrimo iki jos įgyvendinimo. Studijų knyga. Klaipėda: KU leidykla.
5. Andriekienė R.M., Anužienė B. (2006). Andragoginiai kompetencijų tobulinimo aspektai. Tęstiniame profesiniame mokyme. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla
6. Communication from the Commission. Adult learning: it is never too late to learn. (2006). Prieiga internetu: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2006/com2006_0614en01.pdf
7. Education and Training 2010: the Success of the Lisbon Strategy hinges on urgent reforms' (2003). Draft joint interim report on the implementation of the detailed work programme on the follow-up of the objectives of education and training systems in Europe. Brussels. Prieiga internetu: http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/general_framework/c1107_1_en.htm
8. European Commission. Key Competences for Lifelong learning: a European reference framework, (2006) Prieiga internetu: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006H0962:EN:HTML>

9. Europos bendrijų komisija, Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl Europos kvalifikacijų sąrangos mokymuisi visą gyvenimą
10. Facing to the challenge: the Lisbon strategy for growth and employment” (2004) Prieiga internetu: http://ec.europa.eu/research/evaluations/pdf/archive/fp6-evidence-base/evaluation_studies_and_reports/evaluation_studies_and_reports_2004/the_lisbon_strategy_for_growth_and_employment__report_from_the_high_level_group.pdf
11. Global report on adult learning and education (2009). UNESCO Institute for Lifelong Learning, Hamburg, Germany. <http://www.unesco.org/en/confinteavi/grale>
12. Jatkauskienė B., Andriekienė R.M., A.M.Juozaitis (2011). Kas Tu esi andragoge, profesionalizacijos, deprofesionalizacijos kontekste? Andragogika. Klaipėdos universitetas. ISSN 2029-6894.
13. Juozaitis A.M. (2008). Andragogų praktikų neformaliojo mokymosi modelis. Monografija. Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija. Vilnius Kaimuose ir miesteliuose (gyventojų skaičius iki 30.000) gyvenančių suaugusiųjų mokymosi poreikiai (2004). Vilnius. Prieiga internetu: www.suaugusiujusvietimas.lt/?id=6&did=19
14. Key competences for adult learning professionals. Contribution to the development of a reference framework of key competences for adult learning professionals. Final report. (2010) This study has been financed by European Commission, DG EAC B.J. Buiskool, S.D. Broek, J.A. van Lakerveld, G.K. Zarifis, M. Osborne.
15. Kokybinis tyrimas apie mokymąsi visą gyvenimą ir jo rezultatyvumą (2007). Prieiga internetu: www.suaugusiujusvietimas.lt/?id=6&did=14
16. Komisijos komunikatas. Suaugusiųjų mokymasis: mokyti niekada nevēlu. (2006). Briuselis: Europos bendrijų komisija. Prieiga internetu: http://ec.europa.eu/education/policies/III/adultcom_en.html
17. Komisijos komunikatas. Suaugusiųjų mokymasis: mokyti niekada nevēlu. (2006). Briuselis: Europos bendrijų komisija. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/education/policies/III/adultcom_en.html
18. Laužackas R. (2005). Profesinio rengimo metodologija. Kaunas, VDU.

19. Laužackas, R. (grupės vadovas); Jovaiša, T.; Tūtlys, V. (2007). Lietuvos nacionalinės kvalifikacijų sistemos koncepcija. Vilnius: Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba.
20. LEONIE. (2006). Understanding change, adapting to change, shaping the future. (2006). Final report of LEONIE. Available at internet: <http://www.education-observatories.net/leonie/outputs>
21. Lietuvos kvalifikacijų sandaros aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gegužės 4 d. nutarimu Nr. 535 (Žin. 2010, Nr. 56-2761).
22. Lietuvos kvalifikacijų sandaros susiejimo su Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sandara ataskaita (2011). Prieiga internetu: http://www.kpmc.lt/LTKS_EKS/LTKS_EKS_ataskaita.pdf
23. Lietuvos kvalifikacijų sistemos metodologija (2008). Monografija. Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Vilnius. Prieiga internetu: <http://www.kta-lt.eu/attachments/File/Metodologija.pdf>
24. Lietuvos Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija (2008). Prieiga internetu: www.suaugusiujuvietimas.lt/?id=14&did=28
25. Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“. Prieiga internetu: <http://www.lijot.lt/Files/Documents/634323376580051350.pdf>
26. Linkaitytė G., Valiuškevičiūtė A., Žilinskaitė L. (2005) Learning Situations in the Context of an Educational Change (*Abstract*). Integrating Multiple Perspectives on Effective Learning Environments// 11th Biennial Conference, Nicosia, Cyprus, August 23-27. P.759-760.
27. Linkaitytė G., Žilinskaitė L. (2008a). Mokymosi visą gyvenimą idėjos įgyvendinimo perspektyva Lietuvoje. Mokslo darbai: Pedagogika. ISSN 1392-0340. Nr.88, p. 45-50.
28. Linkaitytė G., Žilinskaitė L. (2008b). Suaugusiųjų švietimo vystymosi prielaidos ir perspektyvos Lietuvoje. Acta Pedagogica Vilnensia. ISSN 1392-5016. Nr.21 p.138-148.
29. Mokymosi visą gyvenimą memorandumas (2001). Prieiga internetu: www.lssa.smm.lt/docs/Memorandumas_2001.doc

30. Naujų įgūdžių ir darbo vietų kūrimo darbotvarkė (2010). Prieiga internetu: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:259:0034:0039:LT:PDF>
31. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo būklė ir gyventojų bei darbdavių požiūris į neformalųjį suaugusiųjų švietimą (2005). Vilnius. Prieiga internetu: http://www.smm.lt/fit/sv_bukle/tyrimai_sb.htm
32. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra Lietuvoje: finansavimo alternatyvų analizė (2007). Viešosios politikos ir vadybos institutas. Prieiga internetu: http://www.smm.lt/fit/sv_bukle/tyrimai_es.htm
33. OECD. (2004a). Career guidance – a handbook for policy-makers. Commission staff working paper and joint publication with the OECD. Prieiga internetu: <http://www.oecd.org/dataoecd/53/53/34060761.pdf>
34. OECD. (2004b). Career guidance and public policy. Bridging the Gap. Prieiga internetu: <http://www.oecd.org/dataoecd/33/45/34050171.pdf>
35. Projekto “Andragogo (suaugusiųjų švietėjo), kuriančio mokymosi visą gyvenimą galimybes, profesijos įteisinimo gairės” (2008), ataskaita. Projekto registracijos Nr.T-09120, Sutarties remti mokslinių tyrimų projektą Nr.T-11/09
36. Referencing National Qualifications Levels to the EQF (2011). Prieiga internetu: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/eqf/note3_en.pdf
37. Strategija „Europa 2000“. Prieiga internetu: http://ec.europa.eu/europe2020/documents/related-document-type/index_lt.htm
38. Suaugusiųjų mokymosi veiksmų planas mokytis niekada nevėlu (2008). Prieiga internetu: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:257:0070:0075:LT:PDF>
39. Suaugusiųjų švietimas Europoje: tendencijos ir problematika (2006). Europos suaugusiųjų švietimo asociacija, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija. Vilnius: Danielius.
40. Suaugusiųjų švietimas ir tęstinis mokymas“ (2005). Lietuvos suaugusiųjų švietimo ir informavimo centras. Vilnius: „Friskas“

41. Suaugusiųjų švietimo organizavimo būklė savivaldybėse. (2006). Tyrimo ataskaita. Prieiga internetu: www.suaugusiujusvietimas.lt/?id=6&did=16
42. Suaugusiųjų tęstinio mokymo galimybių plėtra mokymosi visą gyvenimą strategijos įgyvendinimo kontekste. (2004). Tyrimo ataskaita. Prieiga internetu: www.smm.lt/svietimo.../suaugusiuju_testinio_mokymo_ataskaita.doc
43. Tarybos ir Komisijos parengta darbo programos „Švietimas ir mokymas 2010“ įgyvendinimo pažangos bendra ataskaita – Ataskaitos priėmimas. Prieiga internetu: <http://www.elearningpapers.eu/es/directory/Tarybos-ir-Komisijos-parengta-darbo-programos-%E2%80%9E%E2%80%9C-%C4%AFgyvendinimo-pa%C5%BEangos-bendra-ataskaita-%E2%80%93-Ata>
44. Teresevičienė M., Gedvilienė G., Zuzevičiūtė V. (2006). Andragogika. Kaunas: VDU.
45. The Adult Educator in the Knowledge Society: adult education practice, developmental trends and qualification framework. (2006). SOCRATES. Grundtvig 1. Project (Adu Edu - Qualifications of the Adult Educator in Knowledge Society) materials. Available at internet: <http://aduedu.euproject.org/>
46. The OECD's Definition and Selection of Competences (DeSeCo): Theoretical and Conceptual Foundations (2005). Project and the ASEM initiative in the Lifelong learning. Prieiga internetu: www.oecd.org/dataoecd/47/61/35070367.pdf
47. Zuzevičiūtė V. (2006). Suaugusiųjų mokymosi poreikiai ir jų tyrimai: mokomoji knyga. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
48. Zuzevičiūtė V., Teresevičienė M. (2008) Suaugusiųjų mokymasis. Andragoginės veiklos perspektyva: mokslo studija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
49. Zuzevičiūtė V., Teresevičienė M. (2009). Towards the Professionalisation of Adult Educator's Activities: Challenges and perspectives. Monography. Institute for International Cooperation of the German Adult Education Association-dvv international, Germany-Poland, Warszawa ISBN 978-83-7204-812-7

50. Žilinskaitė L. (2007). Mokymosi visą gyvenimą idėjos sisteminio įgyvendinimo Lietuvos suaugusiųjų švietime metodologinės prielaidos. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, edukologija (07S). Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.